ئـــارەزووی ژیـــان لە فەزای مەرگساتدا لە کۆمەڵە شیعری "حەسرەت" ی ئاراس عەزیـــزدا... نووسینی/ عەتا قەرەداخی

لێکۆڵینەوەی ئەدەبی:

حەسرەت دیوانە شیعرێکی ناو جوگرافیای شیعری کوردیە کە ماوەی نووسینی نزیکەی سێ دەیەی خایاندووە، لە کۆتایی حەفتاکانەوە دەست پێدەکات هەتا نزیکی کۆتایی دەیەی یەکەمی سەدەی بیست و یەک. واتە دەقەکانی ناو ئەم دیوانە شیعریە هاوشانی زیاتر لە نەوەیەکی شاعیرانی کوردە، هەروەها لە رووی ئەو قۆناغە مێژووییەوە کە دەقەکانی تیادا بەرهەمهاتوون، دیسان دوو سەردەمی جیاواز لەخۆدەگرن، کە ئەوانیش سەردەمی پێش راپەڕین و سەردەمی دوای راپەڕینن. بەگومان سەرباری بەوابوون بەوەی کە داهێنان کاری تاکەکەسی و بابەتی زۆر تایبەتە، بەڵام ئەوەش ئاشکرایە کە واقیعی ژیان چ ژیانی تاکەسیی داهێنەر خۆی بێت، یان واقیعی کۆمەڵایەتی و دەروەی دەق راستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ کاریگەریان لەسەر دەق هەیە. بەیە ناکرێت هیچ دەقێکی ئەدەبی بە دابڕاو لەو واقیعەی تیایدا بەرهەمهاتووە خوێندنەوەی بابەتیانەی بۆ بکرێت. بە مانایەکی تر دەماڵەوەت بڕۆیت بۆ خوێندنەوەی دیوانی حەسرەت وەکو هەر دەقێکی تری زیندوو پێویستە ئەو زەمینەو بارودۆخە کۆمەڵایەتی و سیاسی و کەلتوریە بناسین کە دەقەکانی تیادا بەرهەمهاتوون. هەبێت ئەمەش بەو مانایە نییە کە دەق کۆپیکردنی واقیع بێت، نەخێر بەڵکو بە مەبەستی زانین و تێگەیشتنە لەو پاشخانە کۆمەڵایەتی و کەلتوری و فیکری و عەقڵی و جواناسیەی کە لە پشتی هەر دەقێکی هونەریەوە ڕاوەستاوە و لە شێوازی جێڕاوجێردا لە ناو دەقدا لە شێوەی هێما، دەلالات، پرسیارو جیهانبینیدا ئامادەبوونی دەبێت.

دیوانی "حەسرەت" لە بیست و یەک دەقی شیعری پێکهاتووەو سالی ٢٠٠٨ بە شێوەیەکی جوان چاپکراوە. بەگومان ئەم دیوانە شیعریە پێش باسکردن لە هەر خاسەتێکی، لە ئاستی بینراودا بە دوو ڕەگەزی سەرەکی بەرهەمهێنانی شیعریەت دەوەستێندە، کە ئەوانیش زمانێکی پاراوی شیعریە لەگەڵ چنینێکی هونەرییانەی وێنەی شیعری، بەجۆرێک

کە وێنەکان لە رووی بەکارهێنانی زمانەوە وەها بەناوێکدا چوون دەقەکان وەکو تابلۆی رەنگاوڕەنگ پێشکەش دەکەن. زمانی بەرزو پاراو و دەوڵەمەندی دەقەکان و وێنەی شیعری یەک بەدوای یەکدا، پێکەوە بەشداری دەکەن لە بەرهەمهێنانی جوانی دەق، یان بنیادی ئێستێتیکی دەقەکاندا، کە ئەوەش سەرئەنجام بەجگە لەوەی بەشداری دەکات لە بەرهەمهێنانی پرسیارەکانی دەقەکان و جیهانبینی شیعری دەقەکاندا، دیسان بەشداریش دەکات لە بەرهەمهێنانی چێژی دەقدا. کەواتە لێرەدا ئەوە روون دەبێتەوە، ئەوەی لەم دیوانەدا لە بەردەستی ئەمدایە کەمێکی دەقی زیندووی شیعریە، کە هەوڵدەدین لە سەربنەمای شیکردنەوەی بنیادی زمانی دەقەکان و لە رونگەی شیعریەتەوە خوێندنەوەیان بکەین و بە دوای ئاشکراکردنی پرسیارەکانی ئەم دەقانەو چۆنێتی ئاراستەکردنیاندا بگەڕێین و لەوەشەوە رووناکی بخەینە سەر جیهانبینی گشتی دەقەکان. لە کاتێکدا دەقەکان لە رووی جیهانبینیەوە بەهێزێک پێکەوە بەستراون و لە دەوری تەوەرێکی دیار دەسووڕێنەوە، کە ئەویش پەیوەندی هەیە بە دالی " حەسرەت " و هەموو ئەو مەدلول و مانایانەوە کە هەیاندەگرێت.

ناونیشانی ئەم دیوانە شیعریە " حەسرەت" ناونیشانی یەکێک لە دەقەکانی ناو دیوانەکەیە. ئایا ئەم ناونیشانە دەبێتە ناونیشانێکی کۆکەرەوە، یان دەبێتە ئەو چەترەی کە جیهانبینی گشتی دەقەکان لە خۆیدا کۆبکاتەوە؟ یان ئایا وشەی حەسرەت دەتوانێت گوزارشت لە جیهانبینی گشتی دەقەکان بکات؟ ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت ئایا کەی دەقەکان لە رووانگەی ناونیشانی دیوانەکەوە بە رایەڵێکی دەلالی یان واتایی یان مەعریفی ئەوتە پێکەوە بەستراون، کە لە چوارچێوەی ناونیشانەکدا کۆبکرێنەوە، کە ئەو ناونیشانەش تەنیا یەک وشەیت؟ کەواتە با لێرەدا بپرسین ئایا" حەسرت" وەکو یەکەیەکی زمانی کە وشەیە وەکو دالێک چ مەدلولێک هەڵدەگرێت، یان وەکو یەکەیەکی سەرتایی زمان چ مانایەک دەدات یان چ مانایەکی هەیە؟
حەسرەت کە لە بنەڕەتدا وشەیەکی عەرەبیە (حسرة) بەرامبەر بە Repetance, Alas ی ئینگلیزی دێت و ئەم وشەیە بە مانای پەشیمانی دێت ، هەروەک ڕەگوێشەیەکی ئایینیشی هەیەو لە رووانگەی ئایینەوە بە مانای تەوبەکردنیش دێت. بەڵام لە کوردیدا بەجگە لە پەشیمانی بە مانای بەداخبوون بە شتێک کە لە دەستچووە، یان بە کارەساتیک کە ڕوویداوە بەکاردێت. لەم رووانگەیەوە دواتر دەردەکەوێت کە ئەم ناونیشانە تا چ ئاستێک هەڵگری مانای دەقەکانە.
بگشتی دەقەکانی نەو ئەم دیوانە لە چەند خاڵێکدا لێکدەدن و بەریەک دەکەون، کە ئەویش پێش هەر شتێکی تر بەداخبوون و

ئاخەکەشانە بە لەدەستچوونی کەمێک شت کە ئەوانیش بریتین لە جوانیەکانی رابردوو، هاوڕێیان و خۆشەویستان، پەیوەندیە راست و سادەو خاوێنەکانی ئەوسا، وەفاو راستگۆیی، مانا راستەقینەکانی ژیان. کەواتە ئەوەی دەقەکانی نەو ئەم دیوانە یەکانگیر دەکات ئەو هەوڵە سەرکەیەیە کە ئەوی شاعیر، یان قسەکەری دەقەکان لە پگۆیەکدا وێنا دەکات، کە هەموو شتە پە بەهاکانی ژیانی رابردووی و ئیستای لە دەستچووەو هیچ هیواو ئومێدکیشی نییە کە داهاتوویشی لەدەست نەچێت. ئەم لەم پگۆیەدا بەو پێی نیگەرانی و خەمگینیەوە داخ بە ئەو هەموو لە دەستچوونانە هەلدەکێشێت.

ئەگەر شێوەبینەوە بە ناو بنیادی زمانی دەقەکان ئەوە تێبینی ئەوە دەکەین هەستکردن بە تەنیایی و هەستکردن بە نامۆبوون خاسێتکی گشتی دەقەکانە. ئەم هەستکردن بە تەنیاییە بەرەو ئاراستەیەکی ترسناکتر لە هەستی تەنیایی دەکشیت و دەگات بە خاڵی کۆتایی کە مردنە. کەواتە دوو خاسێتی گرنگ لە دەقەکانی ئەم دیوانە شیعریەدا باڵادەستن کە تەنیایی و مردنن. سەرجەم ڕەگەزەکانی تری بنیادنانی دەقەکان لە پێناوی ئامادەکردنی زەمینەو کەشی تەنیایی و لێکەوتەو دەرکەوتەکانیدان. کە ئەمانەش لە ئاستێکی تردا کاردەکەن بە ئامادەکردنی زەمینەیەک کە ئەوی قسەکەری دەقەکان لێبڕدەم مەرگدا ڕادەگرن. واتە گەیشتن بە مەرگێک کە ئەم لە لایەک وەکو ڕزگاربوون سەیری دەکات، بەڵام لەبەرامبەردا هەشتا پەیوەندی ئەم بە ژیانەوە نەپچڕاوەو ئەوە خراپی ئەو بارودۆخەیە کە دەوری ئەویان داوە وای لەدەکەن کە مردن نێک هەڕ بە ئاسایی وەربگرێت، بەڵکو تەنانەت بەجۆرێک وەکو ڕزگارکەر لەی بەوانێت و لە چاوەوانی هاتنیشیدا بێت. لەگەڵ ئەوشدا ئەم هاوکات خوازیاری مانەوەو ژیانە، بەڵام ژیانێکی بەمەرج، ئەویش مەرجی گەڕانەوەی گوڵگرتن و هاتنی ئەوی بەرامبەر، یان ئەوی یار، یان ئەوانی هاوڕێیان، یان مەرجی گەڕینی هەموو شتەکانە بە بارێکی باشتر.

شیعری یەکەم بە ناونیشانی " پاڤە"ە. پاڤە کەسێتی سەرکی ڕەمانی دایکی ماکسیم گۆرگیە، کە نموونەی مرۆڤی خۆاگرو ئازاو کۆنەدەرە، واتە مرۆڤی خاوەن پەیام کە لە پێناوی گەیشتن بە ئامانجکەیدا تەدەکۆشێت و هیچ هەزێک ناتوانێت بیوەستێنێت. بە ناونیشانکردنی کەسێتیەکی خاوەن پەیامی لەم جۆرە ئاماژەیەکە بە بوونی ئومێدی ئایندە. کەواتە سەرباری ئەوەی لەسەرەوە باسی کەشی تەنیایی و کارەساتی مردنمان کرد وەکو خاسێتی دیاری ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرە، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەدا لە ڕەگای بە ئامرازکردن یان بە

کارەستەکردنی کەسێتیکەوە لە بارەمهەنانی ئەم دەقەدا، کە ئەم کەسە هەڵگری پەیامی ژیان و ژیاندۆستیە، ناڕاستەوخۆ ئاماژە بە ئەو دۆکات ئاسایەک هەیە کە ئاسەی ئایندەو ژیانێکی پڕ لە جوانی و بەهاو سەروەریە وەکو ئەو ژیانەی کە پاڤڵەی پاڵەوانی ڕەمانی دایک بەدواییەوەیە. ژیانێک کە کارو ماندووبوون و کۆشش کردن لە پێناوی درێژە پێدانی ئەو ژیانەدا بەئەنجام بەشەوێکی سەربازانە نێک چەکی پێدانادات بەکەو دەبێتە پاڵەوانو پاڵپشت بە کەنەدان لە پێناوی گەیشتن بەو پەیامەی کە هەیگرتووە.

لە دەقەکەدا هاتووە:
ئەی مرۆڤ مەزنەکە / لەگەڵ ژان و ئازاریشتا / خەمە تاکەکانت، لە پریاسکەیەکی گەورە نابوو / بە لەڕایی ئەو هەورازە سەخت و بەرزە، پە ئەکەنیت./
سەرەتای ئەم کەمەڵە شیعرە بەم دەقە دەست پێدەکات. دەقێک کە بەرجەستەی پاڵەوانێک دۆکات بە ڕووبەووبوونەوەی کەسپ و سەختیەکانی ژیان. پاڵەوانێکی نەبەزیووی خاوەن پەیام. ئەمەش پەیوەست بە ئەزموونی شیعری ئاراس عەزیز، ئەو دەلالەتە هەدەگرێت کە سەرباری کۆشەو گرفتەکانی بەردەم ژیان، هەشتا مرۆڤ لە هەوەدان ناکەوێت و نابەزێت. لەسەر بنەمای ئەو ڕوانینە کە دەگوترێت: دەشێت مرۆڤ تەکبشکێت بەڵام ناشێت ببەزێت. دەشێ مردن ئەو تەکشکاندنە بێت، بەڵام ناشێت مرۆڤ لەبەرامبەر مرداندا ترس دایبگرێت و هەرەس بهێنێت و چەک دابدات و ببەزێت. ئەوەتا دەبینرێت پاڤڵە کە ئەم دەقە بەرجەستەکردنی ئەو و پەیامەکەی و هەوەستەکانیەتی، ڕووبەووی هەموو سەختیەکان دەبێتەوەو بە پەکەنینەوە هەنگاو بەرەو ئایندە دەنێت.
شیعری دووەم " هەم". ئەگەر سەیری ئەم ناونیشانە بکەین کە وشەی " هەم"، ئەوا دەزانین لە ڕووی زانستیەوە هەم دەخی سەیەمی مادیە، واتە لە دوای دەخی ڕەقی و شلی دێت. ئەگەر لەم ڕوانگەیەوە سەیر بکەین ئەوا هەم باری پەرش و بڵاویی و ڕەکەف نەکردن و جەوو نەگرتن نیشان دەدات. لە دەقەکەدا هاتووە:
شوێنێ نیە ڕووی تێبکەم / شوێنی نیە مسکێنم بێ / بێ ئەو یەک دوو ڕۆژی ماومە / کەساسێتی تیا بەسەربەم...خوایە چی بکەم؟! شوێنێ نیە ڕووی تێبکەم / یەکەک نیە بێ لەپی دەست / بازنەیەک لە تەمی ڕووی / شووشەی پەنجەرەکەی بسەڵ! / تا بمبینێ / هەر هیچ نەبێ بمباتە ژوور/.
ئەمی قسەکەر خەی وەکو بە نەوایەک پەشکۆش دەکات و باسی ئەوەش دەکات کە تەمەنێکی کەمی ماوەو بە ئەو تەمەنەش شوێنێک نیە تیایدا

بەختەوەری کۆمەڵایەتی و بەدبەختی خەڵکی تیادا بەسەر ببات. تەنانەت تەم وایکردووە هەموو شتەکان بشارنەوە، یان نەبینرێن. تەم پەنجەرەکانی گرتووە و رێگا نادات کەسێک ئەم ببینێت و بیباتە ژوورەوە. وەکو ئاماژەمان بۆ کرد لێرەدا وەنەی بۆ نەوایەک دەبینین. بۆیە سەرباری ئەو بارەی تیایدایە، پشکۆشکردنەکی هەیە بۆ هەر کەسێک کە بیباتە ژوورەوە، ئەویش ئەوەیە کە شیعری بۆ بخوێنیتەوە. ئەم لەم بارە ناهەمواریدا باسی ئەوە دەکات کە لە ژیانیدا دوو شتی زەر گرنگی نەبینیووە کە ئەوانیش خۆداو بەختیارین. خودا بوونێکی نەبینراوە و لە رێگای کارەکانیەوە هەستی پێدەکرێت. هەروەک بەختیاریش هەستی پێدەکرێت و مرۆڤ تیایدا دەژی، بۆیە ئەویش بوونێکی رەژەیی و بوونی لە دەرەوەی ئیرادەی مرۆڤ خۆیدایە.

من دوو شتم نەبینیووە / خواو بەختیاری/ …دایکم دەیگووت رۆژی کەڵە / ئەو رۆژەی تۆ بە یەکەم جار…/ گریەت ناخی هەراو ژاوەژاوی/ دنیای جەنجاڵ!/ هەر ئەو رۆژەش،/ (گەدەش لە نەو دەی بەکەت لە دایک بوو./

ئەم دایکی بە کۆڵە ناوی دەبات. ئەمەش سەرنجمان بۆ بوونی پێشینەیەک لەو بارەوە سەبارەت بە رابردوو هەروەها چارەنووسی ئەم رادەکشێت. ئایا ئەم لە قەدەری نووسراوە کە کەسێکی کۆڵە و کەساس و بەدبەختە، یان لە دایکبوونیەوە رووداوی کارەسات و بەدبەختیەکان پەیوەست بەم ئەوەیان سەلماندووە، کە ئەم کەسێکی کۆڵە. دایکی دوو بەگژ بە کۆڵیەکەی ئەم دەهێنێتەوە، یەکەمیان ئەوەیە ئەگەر ئەم کەمە زووتر لەدایک ببووایە، ئەوا خودای دەبینی، دووەمیان ئەم و پاڵەوانی شانامەی لە " چاوەڕوانی گودۆ"دا لە یەک رۆژدا لە دایکبوون. هەڵبەت بینینی خودا جەرەکە لە خەیاڵ، هاوشێوەی ئەو خەیاڵەیە کە شیعر بەرهەم دەهێنێت. هەربۆخۆی خەیاڵکردن لە بینینی خودا شیعریکی نەگوتراوە، واتە دەقێکی شیعری بیر لێنەکراوەیە.

گودۆ نموونەی کەسێتی دیار یان پاڵەوانی ئەدەبی بەهودەیە. واتە ئەم کەسێتیە بەرجەستەی ئەو جیهانبینیە دەکات کە ژیان هیچ بەهایەکی نییە و مرۆڤ توانای هیچ گۆرانکارییەکی نیە مادەم بوونێکی بیار بەدراو و بۆکراوە نەک بوونێک خۆی بیاری چارەنووسی خۆی بدات. واتە ئەم کەسێتە نموونەی بەرجەستەی ئەو ئاراستە بیرکردنەوەیە کە پێی وایە بوون و نەبوون هەمان شتن و مرۆڤ بە خۆی دروستکراوێکی بە ئاسۆو بە ئایندەیە مادەم هەمیشە لەبەردەم مەترسێتی مەرگدایە. ئەمەی قسەکەرو ئەم پاڵەوانە بەناوبانگەی ئەدەبی بەهودە لە یەک رۆژدا لە دایک بوون. ئەمەش بە ئەوەیە کە پەمان بۆت ئەمیش هەمان شێوەی گودۆ هەڵگری پەیامی

بەدبەختی و کەڵکی مرۆڤ و بە مانایی ژیانە، بۆیە چاوەڕوان ناکرێت ئایندەیەکی گەش یان ئاسۆیەکی روونی هەبێت. هەر لە راستیشدا لە رونگەی ئەم جۆرە کەستێوە شتێک نییە ناوی ئایندەو ئاسۆی گەش بێت. کەواتە ئەم هەمان شێوەی گەدە لە بوونیدا ماکی بەدبەختی و کەڵکی و چارەڕەشی هەڵگرتووە. خۆی هەر لە راستیشدا لە روانگەی گەدەوە هەموو مرۆقایەتی بەو رەگەزە ترسناکانە بارگاوی کراوە کە ماکی وێرانبوون و مەرگیان هەڵگرتووە. لەبەر ئەوەی ئەم و گەدە لە رەژەکدا لە دایکبوون و گەدەش هەمای بە ئومێدی و بە هیوایە، بۆیە وای بۆ دەچێت کە هیچ هیواو ئومێدێک نەبێت بۆ ئەوەی ئەم بە بەختیاری بگات. گەدە ئەو کەسایە، یان ئەو هەمایەیە یان ئەو شتەیە کە هەرگیز نایەت و بۆ هەتا هەتایە چاوەڕوانی هاتنی دەکرێت. ئەم بەختیاری خۆی دەچوێنێت بە گەدە، واتە بەختیاری ئەمیش شتێکە هەرگیز نایەت و نایبینێت.

شیعری سێیەم (چەڵەکەی بەجەماوی ئەوارانە). قسەکەر باسی ئەوە دەکات کە سەرەی مردنێتی و داوا لەوی بەرامبەر، یان داوا لە یار دەکات کە نزیک بێت لێی چونکە هیچ لەبارەی ئایندەی خۆیەوە نازانێت، تەنیا ئەوە نەبێت کە دەزانێت مردن لەبەر دەرگا چاوەڕوانی دەکات. بە مردنی خۆیشی فرمێسک و گریان و شین و لاواندنەوە رێت دەکاتەوە. بەگومان ئەم خۆی وەکو شاعیر دەناسێنێت بەناو شاعیرێکی کەساس. واتە ئەم بەردەوام خۆی بە لاوازو بە تواناو ناکارا پێشکەس دەکات. مەبەست لەوەش وەناکردنی تەنیا خۆی نییە وەکو تاکەکەسێکی ناکاراو بە توانا، بەڵکو خۆی وەکو نموونەیەک بە هەموو مرۆقایەتی پێشکەش دەکات و ئەوە دەخاتە روو کە مرۆڤ بە گشتی بوونەوەرێکی ناکاراو قەدەریەو خۆی خاوەنی هیچ بڕیارێک نییەو لە دەرەوەی خۆی بڕیاری بە دەدرێت، ئەمەش هەکاری کەساسی و چارەڕەشی و بەدبەختیەکانێتی.

لەم دەقەدا هاتووە:
سەرەی مەرگمە ، نزیک بە لەم! / ئەشکم ناوە.. سنگ کوتان و شینم ناوە/.. نزیک بە لەم، مردن نەبە../ من هیچ شتە لە سبەینەی خەم نازانم / من حەزدەکەم وەک چەڵەکەی بەجەماوی ئیوارانە../ رووبکەمە بەرزترین چڕی دارتووی حەوشەکەتان / تەف و سەرمای چاوەڕوانی کەتم بکاو رەق ببمەوە.../ نزیک بە لەم وا ماهیچڕی هەموو لەشم پوکایەوە/ نزیک بە لەم، خەم دەزانم گەر گیان دەرچە و تەم لا نەبی/ گەورەترین شاعیریش بم/ بەسەرتاپای شیعرەکانم غەریب دەبم./
ئەم نایەوێت مردنێکی ئاسایی بمرێت، بەڵکو دەخوازێت وەکو

چەکەیەک بفڕێتە سەر بەرزترین چڵی دارتووی حەوشەکەی ماڵی یارو لەوە ڕاق بێتەوە بە هەمیشە لە بیربچێتەوە. ئەم باسی ئەوە دەکات کە لە بەردەمی مەرگدا لاشەی دەپووکێتەوە، ئەوەش سەرەتای مەرگە. بەڵام لەم ساتەدا داوا لەوی یاردەکات کە نزیک بێت لێی، ئەوەش بە ئەوەنا کە ڕەگا لە مردنی بگرێت، بەڵکو بە ئەوەی بە شیعرەکانی خۆی نامە نەبێت. کەواتە ئەوی یار هەکارە بە ئەوەی ئەمی شاعیر لە دوای مردنیشی هەشتا لەگەڵ شیعرەکانیدا بژی. ئەوەی لێرەدا ئاشکرایە ئەم لە چاوەڕوانی مەرگدایە و لەو مەرگەش ناترسێت، بەڵام جۆرێکی تایبەتی مردنی دەوێت. مردن بە ڕەقبوونەوە لە سەر چڵی دارتوو، بە مەرجەکیش ئەوی یار لە تەنیشتیدا بێت. لێرەدا دەشیا لەبەرامبەر ئامادەبوونی مردندا ئەوی یار، یان ئەوی کەسی دووەم وەکو رزگارکەری ئەم لە مردن پشکەش بکرایە. لە بارێکی وەهاشدا دووانەیەک دروست دەبوو وەکو دووانەی ژیان / مردن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە تەنیا گریمانەیەکەو ئەمە دامان ناوە. ئەگینا لە ڕاستیدا لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا دووانەیەکی لەم جۆرە لە ئاستی بینراودا دروست نابێت و ژیان لە هەر چرکەساتێکی ژیانی ئەوی شاعیر، یان قسەکەری دەقەکاندا لە لایەن مەرگەوە هەڕەشەی لە دەکرێت و هیچ بەربەست و ڕەگرییەک لە بەردەمی مەرگدا نییە. کەواتە لە شیعری ئەم شاعیرەدا جەمسەری مەرگ و کەی ئەو ڕەگەزە زمانیانەی کە باسی مەرگ دەکەن و دەخی مردن بەرجەستە دەکەن، باڵادەستن بەسەر جەمسەری ژیان و کەی ئەو ڕەگەزە زمانیانەی لە دەقەکاندا کەشی ژیان و ژیندەستی ئامادە دەکەن. لێرەدا تێکشکاندنێک لەو لۆجیکە دایلێکتیکیەدا هەیە کە هاوسەنگی، یان لەبەرامبەر یەکتر وەستانی نێوان دووانەی ژیان و مردنە. کە لە ئاستێکی تردا دەتوانین بە لەبەرامبەر یەکتر وەستانی ئیرەس و ساناتەس باسی بکەین، کە دەشێت ئەم پەیوەندیە لە ئاستێکی تردا لە شێوەی دووانەی دژ یان دووانەی بەرامبەری ژیاندەستی / مەرگدەستی-دا دەربببڕێت. لێرەدا ئیرەس یان ژیاندەستی سەنگەری بە ساناتەس یان مەرگدەستی چەل کردووە. ئەمەش لەخۆیدا تێکدان یان تێکچوونی هارمۆنیای سروشتە، چونکە هاوسەنگی نێوان ئەم دووانە دژەو دووانە دژەکانی تر ئەو هارمۆنیایە دروست دەکات کە گەردوونی بە هاوسەنگی ڕاگرتووە.

شیعری چوارەم (ئەوارانە هەست بە پیربوونی خەم دەکەم!). ئەم دەقە لەسەر بنەمای دووانەی بەختیاری/ خەم، گەنجێتی / پیرێتی، ژیان/ مردن بنیادنراوە. ئەوی شاعیر وا دەبینێت کە جەمسەری یەکەمی ئەم دووانانە جگیرن و لە ڕووی ڕاستیەوە پەیوستە لە هەموو کەسێکدا هەبن، یان هەموو مرۆڤێک ژیان و گەنجیتی و بەختیاریی هەبێت. کەچی

وەکو دەردەکەوێت ئەو هیچ کام لەم شتانەی وەکو ئەوەی پەیستەو دەبەت نییە. بەڵام جەمسەری دووەمی دووانەکان باڵی بەسەردا دەکەشێن. ئەو خەمبارە، هەست بە پیرەتی دەکات و لە ئەنجامی پیرەتیشدا ئاراستەی جوڵە بەرەو مردن و کۆتاییهاتنە. ئەوەی تێبینی دەکرێت لای ئەم خەم شتێکی خواستراو نییە، هەروەک ناشێت وەها سەیر بکرێت کە خەم دەرئەنجامی رووداوێک، یان بارودۆخی تایبەتی ژیان بێت، بەڵکو خەم لای ئەو خاستەکە لە منداڵیەوە لەگەڵیدا دەژی کە ئەو دەیچوێنێت بە پەرکەمێک کە لە منداڵیەوە لەگەڵیدایە کە دەشەوکو خاستەکی بەماوەیی سەیر بکرێت.
هەروەک ئەم خەی بە کەڵە و چارەڕەش باس دەکات و وەکو شاعیریش هەموو تەمەنی خەی بە شیعری تەماوی وەسف دەکات. وریاییش دەدات بە هەموو ئەوانەی کە حەز لە شیعری ئەو دەکەن، یان ناو، شەو، ڕەنگیان لەو دەچێت، دەبەت بزانن هەموویان کەڵە و بەدبەختن و خەم و داخ پیریان دەکات، واتە بەرەو مەرگیان دەبات. ئەم سەرباری ناکارایی و هەست بە پیری کردنی خەی هیوایەکی هەیە، بەڵام داخی ئەوە دەخوات کە ئەو هیوایەی بەدینایەت، ئەویش داخی ئەوەیە کە ناگاتە بەرزاییەک هەتا لەوەوە ئەوی بەرامبەر دوور یان نزم ببینێت و لەبەرامبەریشدا ئەو ئەم بەرز ببینێت. کەواتە لەڕەدا ئەوە ئاشکرا دەبەت کە ئەم سەرباری خەم و سەرباری هەست بەپیری کردن، بەڵام دەخوازێت پێش ئەوەی بمرێت بگاتە بەرزایی. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە تا ئێستاس ئەو لە نزماییدایە، واتە ئەگەر بەرزایی/ نزمایی وەکو دووانەیەک دابنێین، ئەوا دیسان ئەو لەباری، یان لە جەمسەری نزم یان نەگەتیفدا ماوەتەوە. کەواتە لەم دەقەشدا وێنەی کەسێتیەکی نەرێنی، یان ناکارا بەرجەستە دەبەت کە بە ئومێدی و ڕەشبینی باڵی بەسەردا کێشاوەو ئەویش بە هیچ هیواو ئومێدیک بەرەو کۆتایی یان مردن دەچێت.
شیعری پێنجەم (دەمەو شەفەقێکی بارانماوی)ە.، لەم دەقەدا قسەکەری شیعرەکە باسی خەی دەکات کاتە تەمەنی بیست ساڵی تێپەڕاندووە. ئەو لەم تەمەنەدا هەست بە تەنیایی دەکات و ئارەزووی مردن دەکات و دەیەوێت تەمەنی بەردەوام نەبێت. ئەو هەر لە منداڵیەوە هەستی بە پایزو خەزان کردووە، واتە بە منداڵی پیر بووە، بۆیە نایەوێت بە کردەوە بگاتە تەمەنی پیری. ئەو هەکاری گێشتنی بەم بارەی تێدایە ئاشکرا دەکات. کاتێک دەڵێت:
شەوانی من گیرخواردن و ڕەون بوونی ناو ئێشکەوتە!/ شەوانی من دەزەخێکی بی سروەتە / ناڵەم وەکو لووڕەی گورگی قەراخ شارە / شەوانی من وەستگەیەکی پڕ ئازارە!/ من بە ڕەژیش، دارێک، ماڵێک، نیشانەم / تا خانووکەم لە تێکنەچێ! کە ئەوەندە کەڵەوارە؟!

ئەم باسی خراپی ئەو بارودۆخە دژکات کە تیایدایە، بارودۆخێکی پڕ لە ئازارو ژانە. هەکاری گەیشتنی خێیشی بۆ باروخۆخە ئاشکرا دژکات. ژیانی پڕ لە ئازارو ژان و چەرمەسەری وای لێکردووە هەر بە گەنجی هەست بە پیری بکات. ئەو هیواخوازە هەر لە ئێستادا مەرگ بێت و بڕەو هەناوی خێیی ببات. ئەم ناڵەو هاواری خێی دژچونێت بە لووڕی گورک. گورگ زیاتر لە برسا دڵوڕنێت، واتە ئازاری برسێتی وای لە دژکات بڵوڕنێت. دژشێت نزیکی لە نەوان سەرچاوەی ئازارکانی ئەم و سەرچاوەی ئازارکانی گورگدا هەبێت. ئەمەش لە راستیدا بە زیاتر خراپ نیشاندانی ئەو بارودۆخێیە کە تیایدایە.

هاوشێوەکردن، یان لێکچواندنی سەرچاوەی ئازارکانی مرۆڤ لەگەڵ ئازارکانی گورگدا لە ئاستی بینراودا لێچواندنکی ئاسایین، بەڵام لە ئاستی قووڵدا لێکچواندنی ئازارکانی مرۆڤێک کە زیاتر وەکو قوربانی دەردەکەوێت لەگەڵ ئازارکانی دەندێکی وەکو گورگدا ناجێر دەردەکەوێت. بەڵام دیسان ئەو دڵاڵەتەش هەڵدەگرێت کە ئەگەر مرۆڤ خێی بداتە دەستی غەریزە ئاژەڵیکانی، دژشێت رووی گونجاو بە لێکچواندنی گورگ بێت. بەڵام ئەم ئێستا لەبارودۆخێکی زەر خراپدایەو سەرباری لێکچواندنی سەرچاوەی ئازارکانی بە سەرچاوەی ئازارکانی گورگ، ئەم بە تەواوەتی وەکو قوربانێک دەردەکەوێت و هیچ خاسێتکی نەرێنی نییە. بەڵکو ئەم تا ئەو ئەندازە ناکاراو لاوازو بە توانایە، ناتوانێت بە باشی شوێن بناسێتەوە، کە مەبەست شوینی خێیەتی، واتە مەڵکەی. واتە ئەم گەیشتووەتە قەناغکی ترسناک لە ژیانی خێیدا، ئەویش قەناغی نەناسینەوەی شتکانە، ئەوەش سەرەتای ونبوون و ڕەگاکردنە بڕەو نادیارو لەناوچوون.
ئەو دەڵێت: دەترسم پیریش ببینم،/ ڕۆژە یەت، مەرگ تیایدا یەخەم بگرێ!/ کەی دێ؟ کەی دێ؟ مەرگ کەی دێ؟
لێرەدا بە ئاشکرا دیارە کە ئەو نەک هەر چاوەوانی مەرگ دژکات، بەڵکو دژخوازێت مەرگ بە زوویی بێت و پێش ئەوەی پیربێت بڕەو نادیاری ببات. کەواتە لێرەشدا کەشی مەرگ و مەرگدەستی ڕووبەری ئەم دۆقەی داگیرکردووەو ڕووبەری ژیاندەستی تەواو تەسک بووەتەوە.
شیعری شەشەم (پووش) باسی هەست بە نامۆیکردن و تەنیایی دژکات لە سەردەمی لاوێتیدا. هەروەک باسی ئەوە دژکات کە ئەم وەکو شاعیر بە دیوانە و عاشقکە هیچ کەسێک لەگەڵی بڕدەوام نابێت. ئەوەش هەکاری سەرەکی هەست بە نامۆیکردن و تەنیایی ئەوە. شیعرەکانیشی دەربڕینی ئەو بارە ناهەموارو پڕ لە کەسەر و ژانەیە، کە بۆ تەمەنە کەمەوە کە بیست ساڵانە تیایدا دژی. ئەو دەڵێت:
من گەنجتیم غەریبکی ئاوارە بوو/ لە نەو کەشی سەرماو سەڵی

تەنهایدا ڕەق بووەوە/.. من تا ئێستا ئەو شاعیرە بە دیوانەم/ هیچ خانمە.. دوانزە مانگی ساڵی عەشق/ لەناو دەما تەواو ناکا../ شیعرەکانم باسی خەم و مەرگ و پایزانە!/ هەمووی باسی کەساسەتی، ڕەژەکانی شاعیرەکی بیست ساڵانە./
لەڕەدا کەسەکی تەمەن بیست ساڵان دەبینین، کە لە باری نامەیی و تەنیایداو شیعرەکانیشی گوزارشتکردنە لەو بارە ناهەمواری تیایدا دەژی، کە فەزای تاریکی و بە ئومێدی و خەم و پایزو خەزان دەقەکەی داگیر کردووە، کە هەموو ئەمانەش دەلالەتی کەوتن و مردن و لەناوچوون هەڵدەگرن. ئەم هەکاری ئەو بارە ناهەمواری دەگێڕتەوە بە ڕابردووی خەی. ئەم گەنجێتیەکەی وەکو غەریبەکی ئاوارە وابووە هەرگیز خەی لە ئامێزکی گەرمدا نەبینیووە و سەرباری ئەوەی کە ئەم خەی وەکو شاعیر دەناسێنێت، بەڵام تا ئیستا شاعیرەکی بە دیوانە. بەگومان شاعیر لە ڕەگای بەرهەمەکانیەوە دەناسرێت و ئەو بەرهەمانەش لە ڕووی ڕاستیەوە دەبێت لە دیواندا بن، چونکە دیوان تەماری شیعرو مەژووی هەست و خەیاڵ و سەزە ڕاستەقینەکانی ئەوی شاعیرە. کاتێک ئەم دیوانی نەبێت، واتە ئەو تەمارەی نییە. ئەمەش بە گوێرەی ئەوی شاعیر جارەکە لە کەموکورتی. ئەم خەمەکی لەوە گەورەتریشی هەیە، خەمی نەمانەوەی هیچ خانمێک لەناو دەیدا، واتە ئەم ئەگەر وەکو عاشق سەیری خەی بکات، کەشەی گەورەی ئەوەیە هیچ مەعشوقێک دریژە بە عیشق نادات لەگەڵ ئەمدا. ئەمەش بەخەی خەمەکی وەرانکەرەو دەشێت سەرچاوەی هەست بە نامەیکردن و ئاوارەبوونەکەی بێت.
شیعرەکانی ئەم گوزارشت لەو خەم و نیگەرانی و نامەیی و تەنیایی و کەساسی و بەدبەختیانە دەکەن، ئەم بەم تەمەنی بیست ساڵانەوە تیایدا دەژی. کەواتە سەرچاوەی هەموو ئازارەکانی ئەم تەنیایە، تەنیایی ئەمیش دەرئەنجامی شکستی عیشقە. بەڵێ هیچ خانمێک ناتوانێت وەکو مەعشوقەی ئەم بمێنێتەوە؟ گرفت لای ئەوانی خانمانە، واتە ڕەگەزی بەرامبەر، یان گرفت لە بوونی ئەمدایە؟ بەگومان مادەم هەموو خانمەکان بە زووبی ئەم بەجێدەهێڵن، کەواتە ئەم ناتوانێت ئەو عاشقە بێت کە دەی ببێتە واری عەشقەکی هەتاهەتایی و مەعشوقەیەک بە هەمیشە ئاوەدانی بکاتەوە. لەڕەوە دەشێت سەرچاوەی سەرەکی هەست بە تەنیاییکردن و نامەیی و ئازارو ژانەکانی ئەم، پەیبردنی خەی بێت بەو هەکارەی کە ناتوانێت پارێزگاری لە عیشقەکی هەتاهەتایی بکات.
شیعری حەوتەم (باکلەر)ە، کە تیایدا دەڵێت: سنگم تەنگە، سیەکانم پڕ حەسرەتن!/ تەزو گەردی ئازارەکم هەڵمژیوە../ قورس و دەرین!/ سنگم تەنگە، من کەڤناری ئەم زمانەم!/ کوا سروەیەک

سیبەکانم فڕنک بکات؟! کوا سروێەک لە ئازاری / باکلەری ئەم تەمەنە رزگارمکات؟!/ سنگم تەنگەو سبەی دەمرم!/..خەم دەزانم ئەو ڕۆژانەش / کە خەڵکی دەڵێن بە دیدەنی مردووەکانیان / تەنها منم / تاقە گەڵی بە هاودەمی گەستانم/.
لەم دەقەدا باسی بە دڕەتانی و خراپی باری خەی دەکات، کە ناتوانێت هەناسە بدات. هەکارەکێیشی ئەوێیە کە سیبەکانی پەن لە حەسرەت و ئاخ و ئەف. ئەویش دەرئەنجامی ئازارو ژانی رابردووە. زەمانە لەگەڵ ئەم دەست نەبووەو ڕۆژە لە ڕۆژان لە بەختی ئەم نەگەڵاوە، بەڵکو هەمیشە لە دژی ئەم بووە. ئەم هەناسە تووندی و بە دڕەتانیەی ئەم دەرئەنجامی بە مرۆەتی زەمانێیە. ئەم لەم بارودۆخە ناهەمواریدا دەخوازێت سروێەک، هیوایەک، تروسکەێەک بێت و رزگاری بکات، بەڵام ئەوە ڕووندات. ئەم پێشبینی ئەوە دەکات ئەو بارەی تیایدایە بڕەو مردنی ببات. دەترسێت نە لە کاتی مردندا کەسەک هەبێت لەی بپرسێت، نە لە گەستان کەسەک هەبێت سڕدانی بکات. ئەم خەمی ئەوێەتی هەر چەن لە ژیاندا تەنیا بووە، لە دوای مردنیشی گەڵکی بەکەس بێت. دیسان هەمان فەزای تەنیایی و ناکارایی و پایزو خەزان و مەرگەسات باەی بەسەر جوگرافیای گشتی ئەم دەقەدا کەشاوە. واتە وێنەی کەسێتیەک بڕجەستە دەکات کە لە تراژیدیای تەنیاییەوە بڕەو تراژیدیای مەگ و بڕەو تراژیدیای وێنبووونی نەو گەستان دەچێت. واتە ئەم دەقە وەک ئەتەبایگرافیای ووێنبوویەک یان کەسەکی بی شوناس، وایە کە لە ژیاندا نێیتوانیووە هەناسەیەکی ئاسودەیی هەبمژێت و دەترسێت دوای مردنیشی کەس لە گەڕەکەی نەپرسێت و لە گەستانیش گەڵکی تاک و تەنیا و بەکەس بێت.

شیعری هەشتەم(قەناعەت). لەم دەقەدا دەڵێت:
خەر ئاوابووونەک دەرکەوە / ئەستا ناخم،/ ئەشکەوتەکە بە سەروبن!/ چەند هیوای گەنجێتیمی تەدا مردن!/ ..ئەستا دەم / سارایەکە ڕووتەن و چەە / خوەنی وشکی تیا دەپرژە / ئەستا پیرەکی پەککەوتەم!/ وەکو جاران توانام نییە / ..خەر ئاوابووونەک دەرکەوە / من نامەوە ئەوە بمەرم / دەتەنگ و مات!/ نەگەیبمە قەناعەتە،/ هەر بە ساتە بەختیارمکات!/
ئەوی شاعیر لەم دەقەدا داوا لە کەسی دووەم دەکات ئامادەبێت گوەی بە رایەڵیەت، تا ئەم باسی خراپی باری خەیی و بە توانایی و ناکارایی خەیی بە بکات، کە وەکو پیرەکی پەککەوتە خەی نمایش دەکات، یان هەر لە راستیدا وا دەردەکەوێت، چاوەڕوانی کەوتن یان لە دەستچوونی ئەندامانی جەستەی خەی و مردن و کەتایی بکات و ئەمانەش بە ئەوی گوەگر باس دەکات. ئەو دەزانێت دەمرێت بەڵام

نایەوێت ئەمڕۆ بمرێت، چونکە نەگەیشتووەتە ئەو قۆناغەتەی مردن بەجۆرێک جۆتەوازی بکات. دیسان لەرشدا کەستێکی ناکارا لەبەردەمی مەرگدا دەبینرێت و رەگەزەکانی دەقەکەش بە وشەو و وێنەوە بەرجەستەی ئەو باری ئامادەبوونە بە کەوتن و مردن دەکەن.

شیعری نەیەم (تەز). شاعیر ئەم دەقەی بە دووری هاوڕێیەکی خەی نووسیووە لە تەمەنی بیست و دوو ساڵیدا، کە تیایدا باسی خەم و نیگەرانی خەی بە دووری ئەو هاوڕێیە دەکات و ناڕاستەوخۆش لەوە دەدوێت کە چەند پەیوستی بەوی هاوڕێیەتی. هەروەها باسی ئەوە دەکات کە چۆن کاتە ئەوی لەلا نەبێت خەم سەر دەژەنێتە ڕەحی و گەنجی لەناو دەبات و سەرئەنجام بە بە ئەو دەمرێت و کەسکیش نابێت بەتەنگ تەرمەکەیەوە بێت. ئەو دەڵێت:

تەم لە لا نیی، وا لەرەدا ڕاوەستاوم!/ دەڵوانمە (پە کوڕ)ی خەم!/
دەغڕ و دانی ئەم گەنجیەم وەران دەکا!/ کە دەمگاتێ؟ سەر: تەزاوی!
سیی: سیلاوی!/ پەنجەش وەکو بامەی زەردی بەر خەزەتاو!/ کە دەمگاتێ؟
کە حەز بە نیهالی غوربەتی من دەکا؟!/ تە لە لام نیی، من دەمرم و
کە بەزی دە../ لاشەم لەسەر تاتە شۆری مزگەوتەکا درێژ بکا؟!!
لەرەدا دووری هاوڕێیەک هەکارە بە هەست بە تەنیایی کردن، کە ئەوەش دەبێتە هەی لاوازی و ناکارایی کەسی قسەکەرو لە ڕەگای چەندین وێنە و دەربڕینەوە ئەو باری لاوازی و ناکارایێی خەی بەرجەستە دەکات و سەرئەنجامیش باسی پەگەی گرنگی هاوڕێکەی دەکات لە ژیانی ئەمدا، بەجۆرێک کە دوور لە ئەوی هاوڕێی، خەی لە وێنەی مرۆڤکەی لاوازی خەمباری نامەدا نیشان دەدات، کە ئەگەری ئەوەی نییە خەی لەبەردەم باری قورسی ژیاندا ڕابگرێت. ئەم باسی ئەوە دەکات کە دووری ئەوی هاوڕێی هەر چۆن بووێت هەکاری سەرەکی تەنیایی و نامۆیی ئەم، دەشێت نەتوانێت بە ئەو لەسەر ژیان بەردەوام بێت، هەربۆیە دووری ئەو دەبێتە هەی مردنی. بەڵام خەمی گەورەشی ئەوەیە کاتێک دەمرێت کەسێک نییە بایەخ بە جەستەی بە گیانی بدات. یان لە ڕاستیدا کەس بەزی نایێت خەی بکات بە خاوەنی لاشەی مردووی ئەم. ئەمەش لە ڕاستیدا لە لایەک ترسی ئەو نیشان دەدات کە لە مردنیشدا کەس بەفریای نەکەوێت. لەلایەکی ترەوە وێنەی کەستێکمان بە بەرجەستە دەکات کە بەردەوام خەی لە دەرەوەی کەمەگا دەبینێت و هیچ متمانەیەکی بەوە نییە کە دوای مردنی بایەخی پە بدرێت. لە کاتێکدا لە کەمەگاکەی ئەودا وەکو کەمەگایەکی نەریتی ڕژهەاتی، ئەوە ئەرکی کەمەایەتی و ئایینی خەکە بایەخ بە تەرمەکەی بدەن. لەرەوە سەرباری ئەوەی کە دەزانین هەست بە تەنیاییکردن خاسێتەکی

ئەنتەلەجیانەی مرۆڤ هەموو کەسێک بەجۆرێک لە تەنیایدا دەژی، بەڵام هەندێکی سەرکی ئەم هەستکردنەی ئەمی قسەکەری شیعرەکە لاوازی ئاستی کەمڵایەتیبوون و بایەخنەدانە بە پەیوەندیە کەمڵایەتیەکان، کە ئاوەش دیوارێکی گەورەی لە نێوان ئەم کەستەو دەوروبەردا دروستکردووەو ئەم بەردەوام وێنای خەی بەجۆرێک دەکات کە لە بیابان و چڵوانیدا بژی.
بەگومان ئاشکرایە کە هەست بە تەنیاییکردن پەیوەندی بەوە نیە مرۆڤ لە کۆ و لەگڵ کە دەژی، چونکە هەستی تەنیایی شتێکە لە بوون و ماهیەتی مرۆڤدا هەیە، بەڵام بە ئاستی جیاواز. ئەو هەستە لای قسەکەری ئەم دەقە شیعریانە وا وێنا دەکرێت کە هەستێکی بەهێزی ئەوتەیە، دیوارێکی پتەوی بەدەوری ئەم کەستەدا دروستکردووەو لە دنیای دەرەوەی خەیی دابڕووەو کردوویەتیە بوویەکی نامۆ و تەنیا.
شیعری دەیەم (پڕروو). ئەم دەقە شیعریە وێنەی کەسێک بەرجەستە دەکات لە ماڵیکی کۆن و دڕگا شۆڕ و شیەو داگیرکراو بە بەنی کونج و زڕاب و سیخناخ بە قیڕەی بەقی چەمدا دەژی. ئەو کەسێکی بەکەس و تەنیایە، لە نێوان مردن و ژیاندا لاشەیەکی ساردو سڕە. ئەو دەمرێ، بەڵام پێش مردنی ناتوانێت شیعرەکانی بە گەڵە ئەستێرەیەک بخوێنێتەوە.

سەرئەنجام شیعرەکانی دەبن بە قاڵەنچەو دەفڕن. لەم دەقەدا هاتووە:
ئەو ساتەی کە هەشتا بەنی کونج و زڕاب/ عەتری قژی شەوی چوار دەور ژوورەکەم!/ ئەو ساتەی کە هەشتا قیڕەی بەقی چەم دە../ وەرنە سەرم! ئای دەمبینن!/ بەکەس تەنها! لاشەیەکی ساردو سڕم! پێش ئەوەی چوار شان/ هەڵمبگرن بە گەرستان/ ئەو شیعرانەی کە ناتوانم/ شەوانە بە پڕرووەکی بخوێنمەوە/ هەموو دەبن بە قاڵەنچە/ یەک لە دوای یەک قاڵەنچەکان فەکە دەکەن!!/
لەڕدا کەش و هەوای مەرگ جوگرافیای دەقەکە داگیردەکات. کاتە ئەم کەسە خەی دەمرێت، شیعرەکانی بەشوەیەکی نالەجیکانە دەگۆڕن بە قاڵەنجە. ئەمە کە دیمەنێکی لەم جۆرە دێتە پێش چاومان، دەشە راستەوخە خەیاڵمان بە لای پاڵەوانی ڕەمانی میتامۆرفیسی کافکا بچێت. سەرباری جیاوازی گەڵاوەکان لە ڕەمانەکەو لەم دەقە شیعریەدا، کە لە ڕەمانەکەدا مرۆڤ دەگۆڕێت بە قاڵەنچە کە ئاوەش دەلالەتی بە بەهابوونی ژیانی مرۆڤ هەڵدەگرێت. لەڕدا شیعر دەبن بە قاڵەنچە، واتە لەکچوون لە نێوان شیعرو مرۆڤدا دروست دەبێت کە هەردووکیان دەگۆڕێن بە بوونەوەرێکی ناشیرین و بە بەها. هەروەک لە لایەکی ترەوە گرنگی و بایەخی شیعر دەردەکەوێت کە دەبێتە هاوتای مرۆڤ. ئەگەرچی لە ئاستێکی قوڵتردا لە روانگەی روانینی ئەدەبی

بەهودەوە مرۆڤ و ژیانیش بەهایەکی ئەوتۆیان نییە. هەربۆیە بەردەوام لە دووانەی ژیان و مردندا لەم روانگەیەوە جەمسەری ژیان دەبڕێت و مردن بەادەست دەبێت، کە ئەمەش لە رووی راستیەوە ئاراستەیەکی بەادەست نییە لە ژیانی مرۆڤایەتیدا، چونکە مرۆڤ ئەو بوونەوەرە ژیرەیە کە ئەرکی بنیادنانی مرۆڤایەتی بە هەموو رەهەندەکانیەوە لە ئەستۆیە. هەربۆیە دروست ئەوەیە کە مرۆڤ بە ئاسانی خۆی نادات بەدەستەوەو چەک دانادات و تا لە توانایدا بێت لە رووی مردندا بوەستێت و لە پێناوی بنیادناندا کۆشش بکات.

شیعری یانزەیەم (تاوە باران). شاعیر لەم دەقە شیعریەدا دەڵێت:
ویستم بمرم تۆ لام نەبووی/ دیوانەکەم دەربەهەنی چەند شیعرێکی
گەنجێتیم بە بخوێنیەوە/.. هەر نەهاتی پاش گیان دەرچوون،
پێخەفەکەم بپێچیەوە/ مردن یادی ئەو ساتانەی بیرخستمەوە/ کە کەیان
و هاوکەکانم بەجێدەهشت/ ویستم بمرم! تۆ دیار نەبووی/ لەوە ترسام
دیوانەکەم/ بکەوێتە بەردەست جەردەو شۆوکوتەکان!/ لەوە ترسام
پەکەکانی/ ببنە لوولەی گوللەبارانی دەست منداڵان.
ئەم دەقە وێنەی کەستێک بەرجەستە دەکات کە دەیەوێت بمرێت، بەڵام چاوەڕوانی ئەوی کەسی دووەم یان یار دەکات، هەتا لەبری یاسین خوێندن دیوانەکەی دەربەهەنێت و چەند شیعرێکی گەنجێتی خەیی بە بخوێنیتەوە، بەڵام ئەو هەر نایەت، تا لە کاتی مردنیدا لەوە بێت و لەپاش مردنی پێخەفەکەی بپێچیتەوە. ئەم لەسەر مەرگدا ئەو کاتانەی بیردەکەوێتەوە کە کەیان و هاوکەکانی بەجێهەشتووە. دیارە لە مردندا ئەوان و هەموو شتێک بە هەتاهەتایی بەجێدەهێڵێت، بە تایبەتی دیوانەکەی. لەوەش دەترسێت دیوانەکەی بکەوێتە دەستی کەسانێک کە بەهاکەی نەزانن، ئەم دەیەوێت پاش مردنی، ئەو بێت بە ئومێدی دیوانەکەی کە وەکو بوون و مێژووی ئەمە وایە رزگار بکات. واتە ئەم پێیوایە تاکە شتێکی بەهادار کە لەی بەجێبمێنێت دیوانەکەیەتی، کە دەشێت دوای مردنیشی ناوی ئەم بە زیندووی بپارێزێت و بیهەڵێتەوە. کەواتە لێرەدا لە ئاستی نەبینراودا ئەو دڵلاێتە بەرهەم دێت کە سەرباری ئەوەی فەزای مردن فەزایەکی بەادەستە لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا، بەڵام هەشتا ویستی ژیان و مانەوەی ناو و ناوبانگی بە زیندوویی بە ئاشکرا دەبینرێت. هەروەک لێرەدا دەردەکەوێت کە لە روانگەی ئەمەوە شیعر نەک هەر بایەخ و گرنگیەکی زۆری هەیە، بەڵکو خاسیەتی پیرۆزیشی هەیەو دەشێت بخرێتە شوێنی سورەتێکی یاسین کە سورەتێکی قورئانەو پێش گیان دەرچوون لە بری یاسین خوێندن شیعر بە مرۆڤ بخوێندرێتەوە.

شیعری دوانزەیەم بۆ ناونیشانی(تاعوون)ە.شاعیر لەم دەقە شیعریەدا دەڵێت:

خەم سەرای پاییزەکی نەسرەوتووە!/ لەشی منیش،/ قەدی پیری درەختیکی پەککەوتووە!/ ئۆگرم شاوەک قەسیدەیەک بۆ غوربەت و/ عومری وشکم نەخوێنمەوە../ تەوری پاییز دەتە وەزم!/.. ئەو ئازارە پیری کردم!/ ئەستا وەکو مامە پیرەی گەچان بەدەست / سارای چەڵی تەمەن دەبەم / ئەستا دونەم دەخنکێنم / شاوان درەنگ../ وەکو مشکی تاعووناوی ژوورەکی چۆڵ / ژەنگی شیشی پەنجەرەکەم دەکەوێنم / لەم دیوەوە،/ دەرگای ژوورم کلەمداوە / حەزناکەم بمێت!/ ئا لەم ژوورە کۆنەمدا،/ چی شک دەبەم بەختیارتکات؟!

ناونیشانی ئەم دەقە "تاعوون"، راستەوخۆ هەڵگری مانای مردن و لەناوچوون و وەرانبوونە. ناونیشانی ئەم دەقەو پێکهاتەی دەقەکە پێکەوە کۆشک دروست دەکەن تیایدا لاوازی و ناکارایی ئەوی قسەکەری دەقەکە بەرهەمدەت. لەم دەقەدا قسەکەر خۆی دەچوێنێت بە قەدی درەختێکی پیرو پەککەوتەو خەمیش دەچوێنێت بە سەرمایەکی هارو هاجی پایز. ئەم خۆی بە درەختێکی پیر ناودەبات کە لەبەر ڕەحمەتی دەمی تەوردایە، بەڵام تەوری پایز. لەڕەدا یەک هەز هەیە بیپارێزێت ئەویش هەزی شیعرە. ئازار ئەمی پیرکردووەو بە سارای تەمەندا بە یارمەتی گەچان دەجوڵێت و خەریکی سینەوەی ڕابردووی خەیەتی. ڕەنگە ئەو پرسیارە سەرهەڵبدات: ئایا بۆچی ئەو ڕابردووی خۆی دەسڕێتەوە؟ ئایا ڕابردوویەکی ناشیرینەو دەیەوێت خۆیی لە پاک بکاتەوە، یان ڕابردوویەکی پڕ لە خەم و ناسەرەو نایەوێت لە ئەستادا هیچ کاریگەرییەکی لە بوونی ئەمدا هەبێت؟ بەڵام لە ڕاستیدا ڕابردووی هەرکەسێک و هەر کەمەگایەک ئاوێنەی بوونی ئەو کەسە، یان ئەو کەمەگاییەو سینەوەی کارەکی ئاسان نییە. ئەو جارەکی تر خۆی دەچوێنێت بە مشکێکی تاعوناوی کە لە ژوورەکی چۆڵدا ژەنگی پەنجەرەکان دەکێنێتەوە. ئاشکرایە کە مشک هەڵگری تاعوونەو داواش لەو دەکات کە نەیێت، کەواتە دەشێت وای لێکبدێنەوە سەرباری ئەو بارە ناهەمواری خەیی تێدایە، ئەم نەیەوێت ئەو بێت بە ئەوەی تووشی تاعوون نەبێت. بەڵام ئەم لەپاڵ ئەوشدا پاساوەکی تر دەهێنێتەوە بۆ حەزنەکردنی لە هاتنی ئەو، ئەویش ئەوەیە کە هەست دەکات هیچ شتێکی نییە ئەوی پێ بەختەوەر بکات، هەربۆیە حەزناکات ئەو بێت و لەبەرئەوەش دەرگای ژوورەکەی کەم دەدات، کە بە ژوورەکی کۆنە ناوی دەبات. زاراوەکانی تاعوون و خەم و نەسرەوت و پیری و پەککەوتن و غوربەت و ئازار و ساراو چۆڵ و خنکاندن و ژەنگ و دەاو و کێن و زەرد وبەداری و کۆن..کۆشک دروست دەکەن کە کۆشی ماتەم و

مرگەساتە، کەشکە تیایدا هیچ ئاماژەیەکی ژیان نابینرێت. هەرچەندە کاتە ئەم حەزناکات ئەو بڕیارە ئەگەر پاساوەکەی بە تووش نەبوونی تاعوون بێت، یان لەبەر ئەوە بێت کە هیچی نییە ئەو بڕیارە بکات، مانای وایە ئەم هەشتا دەیەوێت ئەو بژی. کەواتە هەشتا تروسکەیەک بە مانەوە پێویستبوون بە ژیانەوە ماوە. هەروەک دەشێت ئەم لەم بارە شلەژ و ترسناکەدا حەزنەکات ئەو بڕیارە، واتە نایەوێت لەو بارودۆخەدا ئەو بیببینێت، بۆیە دەرگای ئەو ژوورە تاریک و چۆڵە لە ژوورەوە دادەخات بە ئەوەی ئەو لەو بارە شکست و داماوەدا نەبینێت.

شیعری سیانزەیەم (زەمار)ە. لەم دەقەدا هاتووە:
ئەوە دەمە زەردو کزە !/ ئەوە دەمە، لە میان جووتە سێی پە دووکە!/ کە ئەوەندەی دڵی تەنگی ئەم شاعیرە / خوێنی عومری پە حەسرەت و/ غەریبەتی تە رژاوە!؟ پەردەی ژووری چ تەنهایەک / ئەوان پڕەی دڵی ڕەشەو،/ شەوان هەتا دەمەو شەفەق نەسرەوتوە../ بادەم سەمای ڕەشباوە؟!/ تاوەکی تر ئەم گەردانە / ئەختەبووتی مەینەتییە / لە گەردنی کەشتی عومری من ئاڵاوە / تاوەکی تر پارچە تەختەی جەستەی ڕزیو / لە کەناری لماوی دا لەنگەر دەگرن / ..گڕستانم با دەریا بە!/ کاتێک دەمرم، تە محەمەد!/ فڕەمدەرە ناو دەریاوە / با زیماری مەرگی خەمم گوێ لە نەبێ/.
ئەم شیعرە پێشکەش کراوە بە شاعیری غوربەت و پایز محەمەد عومەر عوسمان. ئەم دەقە وێناکردنێکی وردو جوانی ئەم شاعیرەیە بە هەمان زمانی شیعری ئەو. دەقەکە باسی ئازارو خەم و نیگەرانییەکانی خەی دەکات و ئاوەش بە ئەو شاعیرە باس دەکات کە بەجگە لە هاوڕێیەتی، نزیکی ئاشکرا لە نەوان جیهانبینی شیعری هەردووکیاندا هەیە. لەم دەقەدا دەردەکەوێت ئەمی قسەکەری شیعرەکە کە دەشێت بڵێین شاعیر خۆیەتی نیگەرانە، ئاوەش دەرئەنجامی هەست بە نامۆییکردنی ئەوە لە بوون، لە ژیان، لە یاساکانی گەردوون کە ئەو بە ناجەر دەیانبینێت. هەروەک لەپاڵ باسکردنی خەمەکانی خۆیدا، شاعیر باسی خەماکانی ئەوی هاوڕێ شاعیرەکەی دەکات و پێیوایە لەم گەردوونەدا کەس بە ئەندازەی ئەو تەنهاو نیگەران دە پێ لە کەسەر نەژیاوە و کەس بە ئەندازەی ئەو حەسرەتی هەناسەکەشاوە. هەروەک شاعیر ئەم ژیانە وەکو گەردانەک باس دەکات و تەمەنی خۆیشی وەکو کەشتیەک باس دەکات بادەم شەپۆلی سەختی گەردانەوە پارچە پارچە دەبێت و پاشانیش ماسیگری تەنهای ڕۆخ پارچەکانی جەستەی دەسوتێنێت. ئەم داوا لە هاوڕێ شاعیرەکەی دەکات، کاتێ ئەم بەمجۆرە بە گەردانو دەمرێت و پشبینی دەکات لە کەناری دەریادا پارچەکانی جەستەی بسوتێنرێن، هەست بە نیگەرانی دەکات،

بۆیە داوا لەوی هاوڕێی دکات ڕێگا بدەن نەدات و تەنانەت پێیشی دەڵێت نایەوێت لە گەستانی ئاسایدا بنێژرێت، بەڵکو دەیەوێت ئەو فڕێی بداتە ناو دەریاوە بۆ ئەوەی بۆ یەکجاری ون ببێت و گوێی لەوە نەبێت لە پرسەکەیدا چەن شینی بۆ دەکرێت و چی لێبارێیەوە دەگوترێت. ئەو دەیەوێت لە ناو دەریادا ون بێت و لەوانی تر جیابێتەوە و تەنانەت لە گەستانی ئەوانیشدا نانێژرێت، کە ئەمەش بانگەشەکردنە بۆ تەنیایی هەتاهەتایی و بۆ بیرچوونەوەی کات و شوێن و هەموو شتێک و ئەوەش وەکو دوا جیابوونەوە وەسف دکات، واتە جیابوونەوەی هەتا هەتایی. بەگومان کەشی ئەم دەقە شیعرییەش وەکو زۆربەی دەقەکانی تری ئەم دیوانە کەشی مردن و لەناوچوون و کۆتاییهاتنی هەتا هەتاییە.

شیعری چواردێم بە ناونیشانی(ئەوارە تابوتێک)ە. ئەم ناونیشانە ڕاستەوخۆ ئەوە دەگەیەنێت کە کەسێک مردووە و دەمی ئەوارە خراوەتە ناو تابوتێکەوە و بۆڕە دوا ئارامگای بۆڕە دەکرێت. ئاشکرایە تابوت و مردن دوو وشەی پێکەوەبەستراون و هەردووکیشیان ئاماژەن بە کۆتاییهاتنی ژیان. ئەم دەقە شیعرییە وێنای کەسێک دکات کە زەمەن هەر بە گەنجی پیری کردووە و پێش ئەوەی بگاتە هیچ ئامانجێکی ژیانی بۆڕە کۆتایی دێێت. ئەو هەست بە خەم و نیگەرانیەکی زۆر دکات چونکە زەمەن پیری کردووە و هەست دکات ئەم لە هەموو هاوڕێانی لاوازترو بە تواناترو ناکاراترە. ئەوەش بووە دەردەبێت کە ئەو لە هەمووان نەخشترە. ئەو خەونی ئەوەی هەبوو بگاتە بۆرزایی، بەڵام لە هەموو لاوە فشاری لەسەربووە. ئایا ئەو بۆچی لە هەموو لایەکەوە فشاری لەسەربووە؟ یان ئایا بە ڕاستی وەکو خەی دێێت ئەو لە هەر چوارلاوە پێستانی لەسەر بووە، یان خەی هەستیکی لەوجۆرەی هەبوو؟ ئەم بە ئومێدی ئەوە بووە بگاتە بۆرزاییەک، کە ئەوەش کاتە دەهاتە دی، کە ئەم قەسیدەکەی تەواو بکردایە، بەڵام ئەو قەسیدەکەی تەواو نەکردووە و بەوەش پێش ئەوەی بگاتە بۆرزاییەک هەڵخزاوە. لێرەدا ئاماژەیەک بە خلێربوونەوەی بۆردی سیزیف هەیە کە ئەوەش دەلالەتی خولانەوە لە بازنەی بەتاڵدا هەڵدەگرێت و مەبەست بەهودەیی ژیان و ناکارایی مرۆڤ و بە واتایی هەموو ئەوەیە کە دەیکات. ئەم لەکاتێکدا ئومێدی گەیشتن بە بۆرزی هەیە، مردن دێت و ڕاپێچی دکات. دوا ئاواتی ئەوەیە کاتە دەخرێتە تابووتەوە، خەکی لەبەر دۆرگاکانیانەوە بیبینن کە بەسەر شانی چەند کەسێکەوەیە و لە ئاستێکی بۆرزتردایە لەوان. بە بەدیهاتنی ئەو ئامانجە، داوا لە ئەوانی تر دکات کە کاتە لەناو تابوتدایە و بەسەر شانی چوار کەسەوەیە، دۆرگاکانیان بکەنەوە و سەرنجێکی لە بدەن، بە ئەوەی ئەم هەر هیچ نەبێت لە مردنداو لەسەر شانی ئەوانی ترەوە، هەست بکات کە

لە بەرزایدایە. ئەو دەڵێت:
ئەم زەمانە هەر بە گەنجی / گەچانی پیرێتی خەمی دایە دەستم / چەن
وەزیی کەتم نەکا،/ ئەستا لە نەو هاوەڵانداە،/ لە هەموویان
نەخەشتەرم!/ لەوەتەی بووم، من هەر ماندووم!/ لە چوارلاوە
دەپەستەورەم!/ قەسیدەکەم تەواو نەبووە،/ نەگەیشتووم(
بەرز)یەکیش،/ وا خەریکە هەڵدەخزەم!/.. ئەوارەیەک دەرگاکانتان
بکەنەوە!/ راکشاوی نەو تابووتی سەر چوار شانم!/ سەیرم بکەن!/ هیچ
نەبە با بە مردوویەیم/ هەست بکەم وام بە بەرزایی دوو مەترەوە!!.
ئایا بەچی ئەم کەسێتیە خەونی ئەوەی هەیە کە هەر هیچ نەبێت ئەگەر
لەناو تابوتەکەیشیدا خەڵک بیبینن بەسەر شانی چەند کەسکەوەیەو،
شوێنەکەی لەوان بەرزترە، دەخەش دەبێت؟ بەگومان ئەم دەربەینە لە
ئاستی نەبینراودا ئەوە دەگەیەنێت کە مرۆڤ سەرباری بە ئومێدی و
سەرباری بە باکی لە ژیان و سەرباری چاوەڕوانکردنی مردن، بەڵام
هەرگیز ناتوانێت دەستبەرداری هەموو خواست و ئارەزووە غەریزەیی و
وەرگیراوەکانی بێت. سەیرکردنی خە و خەبینین لە ئاستەکی بەزتر
لەچاو ئەوانی تردا، بوونی خواستی دەسەڵات و هەژموونکردن بەسەر
ئەوانی تردا نیشان دەدات. واتە ئەم سەرباری ئەوەی کە دەزانێت
دەمرێت، بەڵام هەشتا خواست و ویستی دەسەڵاتی هەیەو دەیەوێت
تەنانەت ئەگەر بە مردوویش بێت خەی لە پگەیەکی بەرزتر لەوانی تر
ببینێت. بینینی خەی تەنانەت بە مردوویش لە پیگەیەکی بەرزتر لەجاو
ئەوانی تردا. بەجەرگ ئاسودەو دەخەشی دەکات.

شیعری پانزەیەم (ئەوارە ئاوابوونەک)ە. لەم دەقەدا هاتووە:
هەر ساتەک بە من دەکەوم!/ کەستی عومری خەم بینیوە،/ ئەوارەیەک
بەم گەنجیە ئاوا دەبم!/ بەم گەنجیە کەستی عومری خەمم بینی!/
ئەوەە لە تە، سبەینەش لە دایک و باوک / خوشک و برا، جیا دەبمەوە
/ پاشی ئەوەی زەمەنم مرد!/ شیعرەکانم بدرە دەست کچی پاییز/ با
بزانێ (ئاراس) ەک بوو / ئەوەندەی ئەو تەنهاو رەنگ زەرد/.
ئاوابوون وەکو ناونیشان دەلالەتی مردن هەڵدەگرێت، واتە ئەم دەقە
باسی مردن دەکات، هەڵبەت مردنی ئەوی قسەکەری دەقەکە. هەر خەیشی
لەبارەی مردنی خەیەوە دەدوێت، واتە لە رەگای گەانەوە. ئەم
کەسەتە ئەوە دەگەیتەوە کە چەن پەشبینی کەوتن و مردنی خەیی
کردووە، یان دروستتر بڵێین ئەوە دەگەەتەوە کە چەن بەگەنجی مردنی
خەیی بینیووەو لە ئەستاشەوە لە ئەو و لە کەسێ نزیکەکانی تری
جیادەبێتەوەو ماەئاوایی لەو دنیایە دەکات. ئەم لە ئەستادا داوا
لە ئەو دەکات کە دوای مردنی، شیعرەکانی بداتە دەستی کچی پایز،
چونکە خەی رەنگ زەرد نیشان دەدات هەمان شەوەی پایز. ئەم بە دوای

ناودا ناگ[illegible]ت، ب[illegible]کو وادەردەکەوێت کە حەزنەکات ببێتە جێگای سەرنج و بایەخی خەڵکی. هەربۆیە دەترسێت پاش مردنی ببێتە شاعیرێکی گەورەو خەڵکی خەم و حەسرەتەکانی کەبکەنەوە.
شیعری شانزەیەم بە ناونیشانی(ڤەهە[illegible]). ئەم لە ئێستادا وەستاوەو دەوانێتە سەیرنە، بەڵام بە هیواوە نا بەڵکو بە نیگەرانیەوە دەوانێت، چونکە دنیایە کە سەیرنەیشی لە ئەمرۆ و دوێنێی باشتر نابێت. ئەمڕۆ دوو دڵ و نیگەرانە، چونکە بە سەیرنە چاوەڕوانی خەم و کێست و کارەسات دەکات. دوێنێیشی کە سەردەمی گەنجێتی بوو، ئەم تیایدا ناکاراو بێ توانا بوو، تەنانەت ساتێکی رابردووی خۆی بیرناکەوێتەوە کە تیایدا کارێکی کردبێت یان ڕەخنەکی بینیبێت. واتە ئەم نە لە رابردووداو نە ئێستاش نەبووەتە بکەرێکی ڕووداو دروستکەر، بەڵکو هەمیشە ئەم کاری لەسەر کراوە. هەبێت ئەم بە داهاتوویش تەنیا چاوەڕوانی پیری دەکات، کە پیریش قۆناغی ناکارایی و گۆشەگیریی و هەنگاونانە بەرەو کۆتایی. ئەو دەڵێت:
سەیرنەش دێ، دێ لە دەرگای ژوورم دەدا/ من چیم هەیە چاوەڕێی کەم/ جگە لە خەم، کێست، کارەسات/ من بێ گەنجیش دەنگەکانم باش نادەبیست/ من بێ گەنجیش شتەکانم باش نەئەدی/ نووسینی سەر تەختەی ڕەشم، بێ چاویلکە ئەخوێندەوە/..هەمیشە هەر کەنەفتی ژێر لێفەی شێ بووم!/ هەمیشە هەر چاوەڕوانی، کارەساتی جەرگ بڕ بووم!/ ڤەهەی نەو زەمەنکم هەر بێ گەنجی دەمی شکاند/ ڤەهەی نەو زەمەنکم هەر بێ گەنجی/ تەوی کەساسیم تیا وەشاند!/ خەونم دیوە، خەونی ناخۆش! کەم هەیە بۆی بگەڕمەوە؟!/ ئای ئەوەکە چەند دوو دڵم!/ ئای خوایە چەند لە سەیرنەی خەم ئەترسم!!/ سەیرنەش دێ/ لە پیریی زەتر چیم هەیە چاوەڕێی کەم!
ئەم هەر لە بنەڕەتەوە خەی بە خەم و ئازارو بەدبەختی ئامادە کردووە. هەکاری ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە رابردووی تروسکەیەک، ئاسەیەک، هیوایەک، خۆشیەکی تێدا نەبووە. هەربۆیە چاوەڕوانی ئەوە ناکات نە ئێستاو نە لە ئایندەشدا لەم بارە ناهەموارە ڕزگاری بێت. ئەم باسی ئەوە دەکات کە بە گەنجی لە رووی فیسیۆلۆجیەوە کەموکورتی هەبووە. ئەم لە گەنجیدا نە دەنگەکانی بە باشی بیستووە، نە شتەکانی بە باشی بینیووە، بەردەوامیش چاوەڕوانی کارەسات بووە. ئەم وێنای خۆی وادەکات کە لەگەڵ لە دایکبوونیدا بەدبەختی و چارەڕەشی و بەکەسی لێدایکبوون. وایشی بە دەچێت ئەم لە چارەنووسی نووسراوە هەموو ژیانی بەم جۆرە بەسەر ببات و ئەو بڕوونەی لا دروستبووە کە قەدەری ئەم بەمجۆرەیە. لەڕەدا ئەم دەقە کەسێتیەکی نەرێنی و ناکاراو ڕوو لە بەهودەیی و پشت لە هیواو ژیان بڕجەستە دەکات. سەرجەمی ڕەگەزەکانی بەرهەمهێنانی شیعریەتی ئەم دەقە فەزای

بەهودەیی و مەرگەسات دروست دەکەن. فەزایەکی تیایدا رابردووی گەنجێتی خەم و ژان و کەسەر بووە، ئێستاش ژیانی خەمی زیاتر و بەدبەختی و تفت و تاڵی خراپترە، داهاتووشی کە پیریيە بریتی دەبیت لە ناکارایی و ئازارو ژان و هەمان دەشکاندنی رابردوو. ئێستا فەزای گشتی ئەم دەقە فەزایەکی ماتەم و ئامادەکراوە بۆ رووداندی کارەسات، کە ئاوێش کارەساتی مردن و کۆتاییهاتنە.

شیعری حەقدەیەم بۆ ناونیشانی(ئاژەر)ە. شاعیر دەڵێت:
پیر دەبیت و کۆ وەکو تۆ / تەمەنێکی ئاوا مەزن بەسەر دەبات؟!/ پیر دەبیت و کۆ وەکو تۆ / لە زمانی بەفرو زوقمی / بەیانیانی زستانی تووش!/ گەرمای چلەی / دەزگەخی هاوین تیدەگات / پیر دەبیت و سیەکانت/ رەشی و تەنیی لە دەنیشێ!/ قاچ ورد دەبێ! دەست دەپەڕێ!/ چاو کوێر دەبێ! گوێ کەڕ دەبێ!/ بەڵام هێشتا لەناو خوێنتا/ ملیۆنەها دەست و قاچ هەن/ پشتی ماشێن بدەن لە عەرد!/ ملیۆنەها چاو و گوێ هەن/ تاریکایی کارگە راونەن./ گوێ رادێرن بۆ گەرانی پاشەژی ئینسانی مەرد!/ بەیانیانێ کە ئاژیر دێ / پێش وەی بۆ کارگەکەت بکشێ،/ چەند ماچێکی قووڵ و گەرم،/ لەسەر لێوی جێ دەهێڵی!/ چاو هەڵدەبڕە../ بنوو جەرگم!/ وا ئاژیر هات / بەرەو کارگە بانگم دەکات!/.. ئەوارانیش جەرگەکەی تۆ/ لەبەر دەرگا / چاوەڕوانی هەڵهاتنی / باڵای ئارەقاویت دەکا./
ئەم دەقە گەڕانەوەی دوو ساتی کورتی ژیانی کرێکارێکی کارگەیە. یەکەمیان ئەو ساتەی بەیانی کە دەنگی ئاژیری کارگە دێت، ئەم بە ماچی خۆشەویستی منداڵەکەی بەجێدەهێڵێت و دەڕوات بۆ سەر کار. دووەمیان ئەو ساتەیە کە لەکار دەگەڕێتەوەو منداڵەکەی لەبەر دەرگا چاوەڕوانی دەکات و بەرەو پیری باوکی دەچێت و خەڵدەداتە باوەشی. لە پاڵ ئەم دوو ساتە هەستیارە لە ژیانی هەر رۆژێکی کرێکارێکی کارگەدا وەسفیکی ئەو کارە دەکات کە ئاوی کرێکار وەکو نموونەی چینێکی کۆمەڵایەتی گرنگ ژیانی خەیان لە پەناوی بەدەستهێنانی پاروی رۆژانەی خەیان و خەزانەکانیاندا دەفرۆشن تا پیردەبن و توانای کاریان نامێنێت. ئەم دەقە ناڕاستەوخۆ باسی ئەو سیستەمەی کاری سەرمایەداری دەکات کە چۆن هەمان شێوەی ئامێرو ئامرازەکان سەیری ئاوی کرێکار دەکات و کەی توانای بەرهەمهێنانی نەما وەکو پارچە ئامێرێکی لەکارکەوتوو سەیری دەکات و فڕێی دەدات. لەپاڵ ئەوەشدا باسی ئەو تەمەنە مەزنە دەکات کە ئاوی کرێکار بە سەربەرزانە بە عەرەقی ناوچاوانی بژێویی ژیانی خەیی و خەزانەکەی بەدەستدەهێنێت. هەروەها باسی ئەوە دەکات کە سەرباری ئاوی ماشێنە نوێیەکانی بەرهەمهێنان و قورسی کاری رۆژانە دەبنە هۆی تێکشکاندنی

جەستەی ئەوی کڕیکار. بەڵام هەشتا ماناو گەوهەری قوڵی مرۆیی ئەوی کڕیکار لە پەناوی پارێزگاریکردن لە مانای ژیانی راستەقینەو لە پەناوی پاراستنی کەرامەتی مرۆڤایەتی مرۆڤی رەنجدەرو بەرهەمهێندا هەموو رۆژێ زیاتر پتەوو بەهێز دەبن بە ڕاگرتنی شکۆی راستەقینەی مرۆڤی کارکەرو بەرهەمهێن.

شیعری هەژدەیەم بەناونیشانی(حەسرەت)ە، کە ناونیشانی ئەم دەقە بووەتە ناونیشانی ئەم دیوانە شیعریەی ئاراس عەزیز. وشەی "حەسرەت" وەکو پێشتر باسمان کرد بە مانای داخ هەڵکەشان دێت. ئەم دەقە بەرجەستەی ئەو بەچوونە دەکات کە هیچ کەس لەسەر ئەم زەوییە نامێنێتەوەو هەمووان یەک بەدوای یەکدا بەجێی دەهێڵن. ئەوەش هەرچەندە بەشێکە لە یاسای ئەم سروشتەو هارمۆنیای سروشت بەو شێوەیە ڕەکخراوە، بەڵام مردن بە خۆی کارساتکەو هەمیشە مایەی نیگەرانی و ترس و خەم و ئاخ بە هەڵکەشان و داخ خواردنە.
ئەوی قسەکەری دەقەکە لە ڕێگای پێشبینیکردنەوە وەنەی ئەواریەکی مات و پڕ لە نیگەرانی دەخاتەوو، وای بە دەچێت شێوەکی نائاسایی و نووتەک و تار بێت. وەکو ئەوەی مزگەوتیش لەو پێشبینیکردنەدا بێشدار بێت، چونکە هەتا ئەو کاتە دەرگای مزگەوت بە کراوەیی دەمێنێتەوە، وەکو ئەوەی چاوەڕوانی میوانێک بکات، ئەو میوانەش بگومان تەرمەکە. بەڵام ئەوی قسەکەر خولیای ئەوەیە بزانێت ئەوە کێیە ئەمشەو دەمرێت. سەر ئەنجام دەکەوێتە گومان و ترسەوە لەوەی کە ڕەنگە ئەو تەرمەی مزگەوت چاوەڕوانی دەکات ئەم بێت. ئەوتا دەڵێت:

من لەرەوە چەند مەراقم/ ئاخە کە بە ئەمشەو دەمرێ؟!/ ئەگەر ئەمشەو من نەمردم/ دوا قەسیدەی (حەسرەت)ی خەم دەنووسمەوە./
ئەم سەرباری ئەوەی دەترسێت ئەوەی ئەمشەو دەمرێت خۆی بێت، مەرجەک بە خۆی دادەنێت کە ئەگەر ئەمشەو نەمرێت ئەوا دوابەش یان دوا قەسیدەی حەسرەتی خۆی دەنووسێت، کە ئەوەش وەکو خوێندنی یاسینی خۆی پێشکەش دەکات، واتە دوا بەشی حەسرەت لە پێش مەرگیدا دەنووسێت. ئەمەش لە ئاستێکدا ئەوە نیشان دەدات کە خوێندنی سورەتی یاسین لە سەر مەرگدا چەند گرنگە بە کەسی بەوادار، نووسینی دوا شیعر بە ئەوی شاعیر ئەوەندە گرنگە. لەرەوە پەگەو بەهای شیعر بەرز نیشان دەدرێت وەکو پەگەو بەهای ئایەتێکی قورئان کە چەند گرنگە بە بەواداران. شاعیر دەڵێت:
من هەرچیم ویست نەهاتە دی/ هەرچیشم دی ویستم نەبوو!/ هەر بە گەنجی خۆشویستم لە من هەڵات/ ئاخ! گەر ئەمشەو نەمردمایە.../ دوا

قەسیدەی (حەسرەت)ی خەم دەنووسیەوە/ کە دەزانە سبەی زەمان بە کۆم دەبات/ تاکو زیاتر بە ساڕا چم/ شیعرم زەتر خەمگین دەبە!/ ئەگەر یەکە رەژەکانی ئاوا بەوات/ ئەگەر یەکە کەستی ئاوا کەتی بکات/ کە دەتوانە روو لە ماڵی و دڵی بکات؟! بەڵە ئاخر من چیم داوە بە ئاڵەزی زەمانەوە/ ئەوە، سبەی هەر شتە بە./ رەژگار بە من هەر نەهاتە!!./

ئەمی قسەکەری دەقەکە لە دەستپەکدا وایشیان دەدات کە نازانەت کە دەمرەت، بەڵام دواتر لە رەگای دەربڕینەکانیەوە تێدەگەین کە پەشبینی مردنی خڵی دەکات لەم شەوەدا. دەشە باس نەکردنی راستەخڵی مردنی خڵی لە راستیدا بە دوورخستنەوەی مردن و مەترسی مردن بەت لە خڵی. ئەمەش ئەوە نیشان دەدات کە سەرباری ئەوەی بابەتی مەرگ رەگەزەکی تەواو باڵادەستە لە ئەزموونی شیعریی ئەم شاعیرەدا، بەڵام ئەم ناخوازیت بمرەت، بەڵکو ئەوە مردنە بە لە دەرگادان و بی مەڵەت وەرگرتن دەرگا لەم دەگرەت.

ئەم دەزانەت ئەمشەو کەسەک دەمرەت و گومانیشی هەیە کە ئەو کەسە خڵی بەت، بەیە نزا دەکات کە ئەمشەو هیچ کەس نەمرەت، دەنگی گریان و شین و لاواندنەوە لە هیچ ماڵەکەوە بەرز نەبەتەوە. ئەمەش بە پلەی یەکەم نزاکردنە بە ئەوەی خڵی نەمرەت، بە پلەی دووەمیش ئەگەر ئەو کەسەی پەشبینی دەکرەت بمرەت، خڵی نەبەت، دیسان نزادەکات هیچ کەسی تریش نامرەت بە ئەوەی ئەم بتوانەت دوا قەسیدەی "حەسرەت"ی خڵی بنووستەوە. لەپاڵ ئەم نزاکردنەدا ئەم باسی رابردووی خڵی دەکات، کە چەن خەشەویستیی بەجەهشتووەو چەن شیعرەکانی خوازیاری ئەوە بوون بەرز ببنەوە، یان بگەنە ئاستی نەمری. لەگەڵ ئەمانەدا ئەو ئاواتەخوازی مانەویە، بەڵام هەر خەیشی وەڵامی ئەو خواست و ویستەی خڵی دەداتەوەو دەڵەت کەسەک ئەم رابردووەو ئەم ئستایەی هەبەت هەمیشە بە ئەو هەر نەهاتە، واتە مانەوەش گرنگی و بەهایەکی ئەوتەی نییە. ئەم باسی ئەوە دەکات ئەگەر کەسەک رەژەکانی بە شەویەکی ناخەش و پە لە نیگەرانی و بەدبەختی بەوات و هەموو ژیانی ناسەر بەت، ئەستەمە کەس لە دەرگای دڵی بدات. واتە لەرەدا هەکاری سەرەکی ئەم هەموو حەسرەت و داخڵی ئەم دەردەکەوەت کە پەیوەندی بە رابردووی ناجەرو پە لە کەشەو گرفت و بەدبەختیەوە هەیە. رەژگار بەهەر شەوەیەک بەوات بە ئەم هەمان شتەو ئاشکراشە کەتایەکەی مردنە.

ئەمەش ئەوە دەگەیەنەت سەرباری ئەوەی کە مردن ئامادەبوونەکی هەمیشەیی و بەردەوامی هەیە لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا، بەڵام واپەدەچەت پاڵنەری بەرهەمهەنانی ئەم بەچوونەو

باڵادەستبوونی فەزای مردن لەوەوە هەندێقوڵت کە لایەنگری و خواست و ئارەزوو بێت بۆ مردن، بەڵکو لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە ترس لە مردن و هەڕەشەی مردن لە لایەک، ڕەگری لە بەردەم ئاسودەیی مرۆڤدا، لە لایەکی تریشەوە، هەڕەشەی مردن وادەکات مرۆڤ هەمیشە لە چاوەڕوانییەکی ترسناکدا بێت و ئەوەش بەربەست بێت لەبەردەم دروستکردنی ڕووداوی گرنگداو هەمیشە مرۆڤ بۆ ئاستێک لاواز نیشان بدات و بخاتە ووە کە بۆ تواناو ناکارابێت بۆ ئەنجامدانی کاری گەورەو هەڕەهێنانی هەنگاوی گرنگ.
شیعری نەزدیەم (شتێک لە وەستەکانی بایە)، کە دەشێت وەکو "بەشێک لە ئەتەبایەگرافیای " با" ش باس بکرێت. دەشێ ئەو پرسیارە سەرهەڵبدات: ئایا با هەر با-یەو بێ؟ یان با شاعیرەو بەشێک لە یادەوەری خۆی و هاوڕێکانی دەنووسێتەوە، یان با پێشمەرگەیەو لە دەباشان و ئەزمەونە خۆی دەکات بۆ شاردا واتە سڵەمانی، یان لە مەسیف و کەسنەزانەوە خۆی دەکات بۆ هەولێردا. دەکرێت با ناوەک بێت لەژیر ماسکداو شاعیر خۆی، یان پێشمەرگەی کاتی بەرهەمهێنانی دەقەکە، یان هەر ناوەکی تر بێت.
شاعیر ناوی ریزەک خەڵک دەبات کە دەشێت بۆ دەستەی هاوڕێکان بناسرێن وەکو(بەرزان و جەمال و سەباح و ئەنوەرو ئەوانی تریش) کە پێدەچێت ئەو هاوڕێیانە ئەمە هەموومان بین، واتە هەموو هاووڵاتیانی هاوزەدی شاعیر کە رابردوو ئیستاو داهاتوومان یەکە. گەڕانەوە بۆ یادەوەرییەکانی رابردوو، زیندووکردنەوەی جوانی و سادەییەکانی رابردووە بەمەبەستی پێویستکردنمان و گەڕانەوەمان بۆ ناو بوون و مەژووی خەمان. ئەویش بۆ مەبەستی دروستکردنەوەو بەهێزکردنی پێویستبوون و ئینتیما بۆ رابردووەو بۆ بوونی خەمانەوە.
ئەوخۆی وەکو با دەناسێنیت بەڵام بایەکی بەخشندەو خانەویست، خۆی دەکات بۆ شارداو بۆ هیواشی لە شووشەی پەنجەرەی ماڵەکان دەدات و دیاری ئەو شیعرە، دەیەوێت وەکو بەرچایەکی بۆ چێژ پێشکەشی ئەمەی بکات. ئەو بایەکی بەرهەمدارەو خەمخۆری ئەمەیە. داوا دەکات ڕەگای پێبدرێت هەور بۆ ئەرە بانگهێشت بکات، چونکە چەمکان وشک بوون و زیندەوەران لە بۆ ئاویدا دەخنکێن. ئەو باسی ئەوە دەکات ئەمە بووین بۆ پەندی زمانەو دەنگ و باسی بەدبەختیمان گۆی دنیای پێکردووە. ئەو دەیەوێت بگاتەوە بۆ هاوڕێکانی سەردەمی منداڵی و گەنجێتی و یادەوەرییەکانی کەنارکانی مەکەندی و پیرەسورو سابوونکەران و کوران و سێتاقان و شەخاڵا وەبیربێنێتەوە. هەموو ئەمانەش بۆ مەبەستی پێویستبوونەوەیە بۆ رابردووەوەو وەبیرهێنانەوەی هەست و بۆهاو مانا جوانەکانی رابردووی خۆی و

هاوڕێکانی و هەمووان. ئەم بایە، بایەکە بۆ کەمێک خاستی دڵگەرمیەوە وەستی خۆی هێنا بۆ ئەمە. ئەوتا دەڵێت:
من (با)م و لە لووڕم بێزار مەبن./ من (با)م و وەست بە/ ملم مەکێن بۆ پەتی کورتە بارانێکی ئێوارانە !/ من (با)م و گوڵێک نەهێنی خۆڕەندو / شاخ و چەم و شارو دەهاتم پێیە! / من (با)م و ڕەنگ ناگرم تا نەمناسنەوە! / من (با)م و بۆن ناگرم تا نەمدەزنەوە! / من (با)م و (با)م و (با)م…
ئەو کە خۆی وەکو (با) دەناسێنێت و خاستەکانی (با) دەداتە پاڵ خۆی، داوا لە ئەمە دەکات لە لووڕی ناسازی ئەو کە ڕاستەوخۆ لووڕی ڕەشباکی سڵمانیمان بیردەخاتەوە، بێزار نەبین. ئەو بایە، لەبەر ئەوە ناکرێت بە کورتە بارانێکی دەمەو ئێوارانێک کۆتایی پێبێت. واتە ئەو هەڵگری خاستی بەردەوامی و درێژدانە بە بوونی خۆی. ئەم باسی ئەوە دەکات کە نهێنی هەموو شونەکانی سروشت یان وەاتی پێیە چونکە دیارە هەموو لایەکی تێیکردووە. ئەو بایە، بایش نە ڕەنگی هەیەو نە بۆن، کە ئەمانەش بە هەکاری نەناسینەوەو نەدەزینەوەی دادەنێت. لەڕەدا دیسان ئەو پرسیارەی سەرەوە خۆی دووبارە دەکاتەوە: کەواتە ئەم (با)یە چیەو چ شوناسێکی هەیە؟

شیعری بیستەم بە ناونیشانی(دە ساڵ ڕەیشت)، چیرۆکی ڕەیشتن و ونبوون و نەگەیانەوەی کەسێک، کە ڕووبەڕێکی فراوانی لە هەست و بیرکردنەوەی شاعیردا داگیرکردووە. ئەو کەسەش "دیاری" بڕایەتی کە دەستی غەدر لەناوی بردووە. ئەم باسی ئەو بیانیە دەکات کە ئەو لە دەرگای حەوشەکە چووە دەرەوەو ئیتر جارێکی تر نەگەڕایەوە. لە بینینی جلە ڕەشەکانی دایکی، ئەو دنیا دەبێت کە جارێکی تر براکەی نابینێتەوە. بەڵام تاکو ئێستایش دایکی هەر چاوەڕوانە ڕۆژێک کوڕەکەی خۆی بکات بە ژووردا. ئاشکرایە ئەم چیرۆکی ڕەیشتنە دەرەوەو نەگەڕانەوەی دیاری برای ئەم، نموونەیە بە ڕەیشتنەدەرەوەو نەگەڕانەوەی چەندین لاو و گەنجی هاووەاتیانی ئەمە لە بارودۆخی ڕابردووی ئەمەو کاتی ژێردەستەیی ڕژیمە داگیرکەرەکانی وەاتەکەماندا لای هەموومان ئاشکرایەو تاکو ئێستاش ئەم جۆرە ڕووداوانە تەواو نەبوون. کە هەر چۆن مردن بەردەوام مرۆڤەکان بەرەو نادیارو هەناوی خۆی ڕاپێچ دەکات، بەهەمان شێوە ئەو دەستاتە نیارەی ئەمەش بەردەوام لاوانی ئەمەی بەرەو نادیار ڕاپێچ دەکرد. کاتی ڕەیشتن و نەگەڕانەوەی دیاری ئاشکرا نییە، بەڵام لە ژیانی ئەو کەمێگایەی دەقەکەدا تێدا بەرهەمهاتوو شتێکی زانراوەو نامە نییە.ئەو مێژووی دیارنەمانی دیاری بە تۆمومژاوی بەجێدەهێڵێت. لە ناونیشان و دەقەکەدا دەڵێت دە ساڵ ڕەیشت بەسەر

نگ‌ەانەوەی دیاری دا، لە کۆتایی دەقەکەشدا نووسیووەتی (١٩٩٧-٢٠٠٧) واتە ئەم دەقە شیعریە لەو ماوەیەدا نووسراوە، کە یانزە ساڵ دەکات. کەواتە ئەگەر لە ساڵی ٢٠٠١ یش ئەم دەقەی نووسیبێت، مانای وایە دیاری لەسەردەمی دەسەاتی داگیرکەردا دیارنەماوە، بەڵام ئەگەر دوای ئەو مژووە بێت، ئەوا لە سەردەمی دەسەاتی خەماڵی کوردیدا دیارنەماوە. ئەوی شاعیر بەجێریک ئەوەی بە تومومژاوی بە خوێنەر بەجێهێشتووە.
ئەم دەقە گەانەوەی نموونەیەکی ئەو رووداوە تراژیدیانەی رابردووی ئەمەیە وەکو دەقێکی هونەری و بەرهەمهێنانی شیعریێت لە ئاستیکی جواندا لە رووداوێکی واقیعی بەرهەمهێناوە. ئەو دێڕەت:
دە ساڵ ڕیشت وا دەزانم بڵیانیە/ بە بەرچایی قەمسەرکەت دا بە شانتا / تا نانێکی کونجی گەرم و/ جامێک ماستی بەسووت بێنی / ڕیشتیت و نەهاتیەو!!/ دە ساڵ ڕیشت./ هەشتا پەنجەی دەسەی غەدری ونبوونی تە / دەمەو بڵیان بای توی مەلیک دێنی و دێبا / دە ساڵ ڕیشت ئەستا دەم شیعرەکە مات!! / بەو هیوایەی کە لەو دنیا بە دیدارت شاد ببمەو! / دە ساڵ ڕیشت ئەستاش دایکم / هەر (شەمالە) دەگرێتەو / بەو نیازەی کە ڕەبوارە تەپەڵە ببە و/ بەڵ (ڕۆژە هەر دێتەو !!) .
بەگومان هەرچێن کاتی دیارنەمانی دیاری بە تومومژاوی بەجێهێڵراوەو ئەوەش ئەگەر لە داهاتوویەکی دوورداسێیری ئەم دەقە بکرێت دەشێت وەکو دروستکردنی رووداوێک لە خەیاڵدا سێیری دیارنەمانی ئەم کەسێتە بکرێت. هەبێت لەبەرامبەر ئەم رووداوەدا وێنەی بەرجەستەی دایکێک نیشان دەدات کە هەتا ئەو کاتەی دەژی لە چاوەڕوانی گەانەوەی کوەکەیدایە، کە لە راستیدا ئەوەش هەمان شێوەی چاوەڕوانیی هاتنی گەدێیە. ئەم دەقە وێنای دوو تراژیدیا دەکات، یەکەمیان تراژیدیای ونبوونی مرۆڤێک، دووەمیشیان تراژیدیای ژیانی پڕ لە چاوەڕوانی دایکێک بە گەانەوەی کوەکەی.
شیعری بیست و یەک بە ناونیشانی(مەجهول)ە. ئاشکرایە مەجهول وشەیەکی عەرەبیە کە دەشیا کوردیەکەی بەکاربهێنرایەو بە هەمان مانای مەجهول بارگاوی بکرایە، بەڵام دەشە ئەم زاراوەیە بە لای شاعیرەوە زاراوەیەکی شیعریتر بێت. مەجهول مانای نادیار، یان ون هەدگرێت. کەواتە ئەم ناونیشانە مانای دەقەکە لە خێدا کەدەکاتەوە، یان لە خێدا چەدەکاتەوە، لەکاتێکدا کە دەقەکە باس لە دیارنەبوون، یان ونبوونی هاوەیانی بەرهەمهێنی دەقەکە دەکات. ئەم هاوەیانە هەندێکیان لە ڕووی شوێنەوە دوورکەوتوونەتەوەو لەم جیابوونەتەوە، هەندێکی تریان مەرگ بەرەو نادیارو نەزانراو ڕاپێچی کردوون. هەروەک دەشێت هەندێکیان هەم لە ژیاندا مابن، هەم لە ڕووی

شوێنەوە لەم نزیک بن، بەڵام دیسان بەربەستی جەراوجێری تایبەتی، واتە زاتی، یان بەربەستی بابەتی- مەوزوعی- لێکتری پێرت کردبن. مرۆڤ ئەو بوونەوەرە هەستیارەیە کە هەندە جار نزک لەوانی تر بەڵکو بەخێیشی نامەدەبەت و پێرت دەبەت. ئەوەش نزک نادیاری، یان ونبوونی ئەوانی تر بەڵکو ونبوون و نادیاری خێی دروست دەکات.

ئەم لە دووری هاوڕێکانی، یان لە ئەنجامی نامەبوونی بە خودی خێی و بە هاودەمی دەبەتە هاوڕێی با. ئەم با-کان بە ماڵی خێی دەباتەوە دەبەتە هاوڕێی ئەوان، بەڵام کام بایانێ؟ بەگومان با ماندوو بە نەواکان، ئەو بایانێی شوێنزک نییە ئارامی تێدا بگرن. ئێستا لەکچوون لە نێوان ئەم و با-کاندا هەیە، کە هەردووکیان تەنیاو بە هاودەمن. نزیکی ئەم لە با-کان وای لە دەکات ببەتە هاوڕێی هەرە نزیکیان و باسی ئەوە بکات کە کەس لەو باشتر با-کان ناناسێت. ئەم دەبەتە هاوڕێی با-کان بەو هیوایێی لە تەنهایی رزگاری بێت. بەڵام با ناتوانێت لەو بارە پە لە تەنیایی ونامەییە رزگاری بکات، بەیە داوا لە هاوڕێکانی دەکات بگەڕێنەوە چونکە ئێستا دەزانێت تەنیا ئەوان دەتوانن لە تەنیایی و نامەیی رزگاری بکەن. ئەو باسی ئەوە دەکات کە لە ژیانیدا هیچ هەنگاوێکی نەرێنی یان نائاسایی لەوجەرێی نەناوە کە بووبێت بەهۆی ئەم تەنیایی و نامەییێی، لەبەرئەوە خێی بە شایانی ئەو تەنیایی و نامەیی و ونبوون و ژیانی شێوە تاراوگەییە نازانێت. لەبەرئەوە دەربەینەکانی جەرگ لە ناڕازایی بەرامبەر بەو یاسایانێی گەردوون تەدایە کە هەمەکی بەسەر مرۆڤکاندا دەسەپێنرێن. ئەو دەڵێت:

خوایە من نە ڕەگای هات و نەهاتم گرت!/ خوایە من نە لە جەنگەڵ و شارو لادێ غەریبەکاندا / سەگ و پۆلیس پەم وەڕین / خوایە من نە لە نەو بەڵەمکی / پە لە گەنجی چەکن و ریش هاتوودا / شەپۆلە زبەلاحەکانی دەریا شایتمانیان پەهێنام!/ خوایە من نە ماڵئاوایم لە کەس و کارم کرد / خوایە من نە شیعرەکانم بە ئەمانێت دایە دەست کەس!/ … خوایە من ئەمانەم هیچی نەدی و نەکرد!/ کەچی لەم تاراوگەیەدا خەم بینیەوە!/

ئێستا ئەو لە بارەکدا دەژی خێی بە تاراوگە وەسفی دەکات. ئاشکرایە تاراوگە زاراوەیەکە لەگەڵ ماناکەیدا خەم و نامەیی و ژانی تەنیایی و تەنانێت ژانی ونبوون هەدەگرێت. واتە ئێستا ئەو لە ونبووندا دەژی. لە خودا دەپاڵێتەوە ونبوون و نامەیی ژیانی شێوە تاراوگەی بە بکات بە قەسیدەو، گریانی دایکی بە بکات بە گەرانی. کەواتە سەرباری ئەوەی کە فەزای گشتی ئەم دەقە شیعریە، خەم و نیگەرانی و ئازارو دەخی مەرگەسات باڵی بەسەردا کێشاوە، بەڵام لە پشتی ئەو هەموو نیگەرانی و ناڕازیبوونەوە، ئەم دەخوازێت لەو بارە رزگاری

بێت. ئەو لە خوازیارانی بە ئومێدی و ڕەشبینی و مەرگ نییە، بەڵکو ئەوە بە مانایی ژیان و قەدەرو زەمەنە کە مەرگیان کردۆتە شتێکی هەمیشە ئامادە لەبەردەمیدا. ئەوەتا ئێم دەخوازێت و نزادەکات خودا ئێم ونبوونە، کە ئێم بە مەجهول ناوی دەبات بکات بە قەسیدەیەک. ئەمەش مانای ئەوەیە دەیەوێت کارەسات و ماتەم و خەم بگەڕێنێتەوە بۆ ئاسودەیی و بەختەوەری و پێکەنین. واتە ئێم دەخوازێت هەزی ژیاندەستی بەسەر هەزی مەرگدەستیدا زاڵ بێت و فەزای ژیان و خەندەو بەختەوەری بە بەسەر ژیاندا بکەشێت. هەروەک ئێم کەچکردن و دوورکەوتنەوەی هاوڕێکانی بە هەکاری ئێم ونبوونەی دەزانێت و دووری ئەوان ناچاری دەکات بەردەوام بگەڕێتەوە بۆ یادەوەرییەکانی ڕابردوو، بۆ ئومێدەی یادەوەرییەکانی ڕابردووی کە بەراورد بۆ ئێستای سیخناخ بۆ تەنیایی و نامۆیی و ونبوون، سەردەمێکی خۆشتر بووە هەشتا بەهای شتەکان وەکو ئێستا هەرەسیان نەهێنابوو، هەشتا جوانیەکان تەڕخ و ناشیرین نەبووبوون و هەشتا هاوڕێکانی کە ئێم ئاسودەیی خۆی دەبەستێت بە بوون و نزیکی ئەوانەوە، لێی دوورنەکەوتبوونەوە. واتە ناڕاستەوخۆ ئێم لە تەنیایی و نامۆیی و ونبوونی ئێستایدا، ڕابردووی خۆی دەلاوێنێتەوە چونکە هەست دەکات بەڵایەنی کەمەوە لە ڕابردوودا هەستی بەم تەنیایی و نامۆیی و ونبوونەی ئێستای نەکردووە.

شاعیر دەڵێت:

لە تاو تەنهایی خەم / ئەواران (با) کان بە ماڵێ دەبەمەوە/ بایە تەنهاو مانووکان / بایە بە جێ و مەسکەنەکان / کەس وەک من باکان ناناسێ / کەس وەک مەن لە نهێنی خەفبووون و / گەڕانەوەی باکان نازانێ/.. وا چل و پێنج ساڵێ لە تاو تەنهایی / هاوڕێیەتی (با)کان دەکەم! / ئەو بایانەی بە هەوێیەک مەشی موزعیجەوە / تەزو خەیان دەکرد بەسەر دەم و چاومدا /.. هاوڕێکانم ئەوە یەک یەک کەچتان کردو/ منتان دایە دەست ئازاری بیرەوەری! / شەوان لە تاو تەنهایی خەم / ڕووەکەمە دەریاکانی گەنجێتی /.. ئەوە یەک یەک کەچتان کردو / منیش لە تاو تەنهایی خەم / خەم دایە دەستی ئێم مەجهولە!.. ئێم مەجهولە هەر دەمێنێت / ئێم مەجهولە تەمەنی نیە پیرنابێت / خوایە ئێم مەجهولەم بە بکە بە قەسیدەیەک / گریانەکەی دایکم بە بکات بە ستران / خەمباریەکەی دایکم بە بکات بە تریقە /.. کەی دەنەوە ئێستا پاشای بەساڵاچووی/ مەملەکەتە بیرەوەریم؟!

وەکو ئاماژەمان بە کرد ئێم لە دووری هاوڕێکانی هەست بە تەنیاییەکی خنکێنەر دەکات. ئێم تەنیاییە بەشایەکی گەورە لە ژیانی ئێمدا دروست دەکات و وای لە دەکات بە دوای جێگرەوەیەکدا بگەڕێت بە پەکردنەوەی ئێم بەشایی. ئێم بە پەکردنەوەی ئێم

بەشایی ئەواران (با) لەگەڵ خۆی دەباتەوە. ئاشکرایە با نە جێگای هەیەو نە لە هیچ شوێنێک رادەوەستێ، هەمیشە لە جووڵەدایەو ناسرەوێت. ئەم با- کان دەچوێنێت بە خۆی لەو رووەوە کە ئەوانیش وەکو ئەم تەنیاو بێ شوێن و جێگاو ماندوون. ئەم تەمەنی خۆی هەمووی بە تەنیایی باس دەکات و لەو رووەوە مژووی هاوڕێیەتی خۆیی و با- کان دیاری دەکات، کە بریتیە لە هەموو تەمەنی ئەم. هەروەک باسی ئەوەش دەکات کە با- کان پێشتر تازە خۆیان بەسەر ئەمدا کردووە، بەڵام ئەم ئەوانی کردووەتە هاوڕێی خۆی. هەر لە راستیشدا دەشێت لە ئاستێکی تردا مەبەست لە با- کان هاوڕێکانی بێت، کە چۆن وەکو با هاتن و تێپەڕین و ئەمیان بەتەنیا بەجێهێشت. کە ئەوانیش رێیشتوون ئەم هیچیی بە نەماوەتەوە تەنیا گۆرانەوە بە یادەوەرییەکانی رابردوو نەبێت. یادەوەرییەکانیش سەرباری رووە جوان و گەشەکانیان، بەڵام دیسان ئازاربەخشن، بەتایبەتی کاتێ بە روانینی ئێستاوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوساو لەبری ئەوەی هاوڕێکانی لە تەنیشتیدا وەستابن، تەنیا خۆی دەبینێت کە کەسێکی تەنیاو بێ هاودەم و نامۆیە. لەرەوە لە تاو ئازارو ژانی تەنیایی، خۆی دەداتە دەست ونبوون و نادیار- مەجهول-، ونبوونێک کە ئەوسەری دیار نییەو نازانێت بۆ کوێی دەبات و بۆ کوێ دەگات. ئەم وەکو کەسێکی لاوازو ناکارا دەردەکەوێت و هیچ کاریگەرییەکی لەسەر جووڵەو ئاراستەی هەنگاوەکانی خۆیشی نییە، هەر بۆیە بەوجۆرە خۆی دەداتە دەستی نادیارو ونبوون. هەروەک لە بری ئەوەی هەنگاوی کردەیی بنێت بۆ کۆتاییهێنان بەو ونبوونە، ئومێد لەسەر هەزی نادیاری خودا دادەنێت کە لەو بارە ناجۆرەی ونبوون و تەنیایی رزگاری بکات و گریان و فرمێسکی دایکی بێ بکات بە گەرانی و زەردەخەنە. بەگومان فەزای باڵادەست لەم دەقەدا فەزای تەنیایی و ونبوونە و سەرئەنجام هەنگاونانە بەرەو نادیار و بەرەو کۆتایی. واتە دیسان لەم دەقەشدا پاڵنەری مەرگدۆستی و هەژموونی تاناتۆس باڵادەستە بەسەر پاڵنەری ژیاندۆستی و ئیرۆسدا.

دەرئەنجام:

ئەمە پێشتر ئاماژەمان بۆ ئەوە کرد کە هەندێک لە سەرچاوە بە کۆتایی دەقەکانی ئەم کەمەڵە شیعرە پێکەوە دەبەستێت، کە ئەویش باڵادەستبوونی فەزای مەرگە لە دەقەکاندا، کەواتە با لەرەوە سەرنجی ئەو رەگەزە زمانی و وێنە شیعریانە بدەین کە فەزای مردن لە دەقەکەدا بەرهەم دەهێنن. لە راستیدا لە بنیادی زمانی دەقەکاندا چەندبارەبوونەوەی چەند وشەیەک دەبینرێت، کە ڕەگی دیار دەبینن لە بەرهەمهێنانی جیهانبینی دەقەکاندا، کە لە چوارچێوەی مردن و چەمکی مرداندا بەرجەستە دەبێت. ئەو وشەو وێنە شیعری و دەربڕینانەی کە

پەیوەندییان بە مردنەوە هەیە رووبەڕکی فراوان لە کەی دەقەکانی ئەم دیوانەدا داگیردەکەن.

لەم دیوانە شیعریەدا زیاتر لە شەست جار وشەی مردن هاتووە، وشەکانی خەم و حەسرەت نزیکەی چل و پێنج جار بەکارهێناون. وشەکانی کەساس، کەڤ و کەست وکارەسات نزیکەی چل جار بەکارهێناون. وشەکانی تەنهایی و غەریبی زیاتر لە سی جار هاتوون. وشەکانی پیری و ئەو وشانەی ناکارایی و بێ توانایی نیشان دەدەن زیاتر لە پێنجا جار بەکارهێناون. وشەکانی پایز، زستان، شەو، تەم، ساردو سڕ، ئێشک، شین، گریان زیاتر لە سەد جار بەکارهێناون. بەگشتی وشەکانی پیرەتی، پایز، ڕەنگ زەرد، وشکبوونەوە، کەست، کەوتن، گەڵستان، تاتە شەر، ماڵئاوایی، کەچکردن، جیابوونەوە، شین، ڕەقبوونەوە یان راستەوخۆ مانای مردن هەڵدەگرن، یان وەکو دال مەدلولی مردن هەڵدەگرن. هەروەک وشەکانی خەم، حەسرەت، ئێشک، تەنهایی، کەساس، کەڤ، غەریبی...دەلالەتی ناکارایی و جیابوونەوە هەڵدەگرن، کە ئەوەش لە ئاستێکی تردا ئاماژەن بۆ کۆتایی، واتە بۆ مردن. ئەو رووبەڕە فراوانەی لە دەقەکانی ئەم دیوانەدا کە ئەم وشانە داگیریان کردووە لە ڕووی سیمانتیکەوە ئیقاعی دابەزینیان هەیە، کە ئەوەش دەلالەتی گەڕانەوە بۆ هەناوی خاک هەڵدەگرێت.
ئاگر سەیری بنیادی پێکهێنەری زمانی دەقەکە بکەین ئەوا رووبەری ڕووداو یان کردار لە چاو ئەو رووبەڕەی ناو و راناو و ئاوەڵناو و فرمانی ناتەواو داگیریان کردووە زۆر کەمە. ئەوەش وایکردووە دەقەکان لەبری ئەوەی لە ڕووی بنیادی زمانەوە ببنە دەقی کرداری، یان ڕووداو بڕهەمهێن، زیاتر دەقی وەسفین و لەبری بینینی ڕووداو یان کار، رووبەڕکی فراوان لە لەکچوون دەبینرێت، کە ئەویش لەکچواندنە لە نێوان قسەکەر یان کەسی ئامادەی نێو دەقەکان، کە بە راناوی کەسی یەکەمی تاک دەدوێت، واتە راناوی من دەچوێنرێت بۆ ڕاگەزو توخمە زمانیانەی کە راستەوخۆ مەرگ دەنوێنن، یان دەگەیەنن، یان ناراستەوخۆ مانا، یان دەلالەتی مردن هەڵدەگرن.
لە سێ دەقی یەکەمی دیوانەکەدا ژمارەی ناو و راناو و ئاوەڵناو زیاتر لە چوار ئەوەندەی فرمانن. زیاتر لە نیوەی فرمانەکانیش فرمانی ناتەواون. ڕێژەیەکی بەرزی فرمانە تەواوەکانیش فرمانی تێنەپەڕن. کەمەی فرمانی تەواو لاوازی کردار و بڕهەمهێنانی ڕووداو دەگەیەنێت. فرمانی ناتەواو زیاتر لە وەسفکردندا بەکاردێت. راستەوخۆ فرمانی تێنەپەڕ جۆرێک لە ڕووداو دروست دەکات، یان ئەنجامدانی کارێک نیشان دەدات، بەڵام ئەو کارە تێناپەڕێتە سەر

بەرکارێک، بەڵکو تەنیا بکەر کارێک دەکات کە لە سنووری خێدا دەمێنێتەوە، بە نموونە ئەم فرمانە تەنها پەیوانە لە دەقەکاندا دەبینرێن (ئەتەقە، نەهات، پەدەکەنێت، ئاگری، لە دایک دەبێت، دێت، سەرهەڵدەدا، دەمرێت، دەفڕێت، دەکەوێت، دەخەوێت، دەتوێتەوە، دە- لەدەدا، دەن، دەچن، دەردەچێت، هەڵدە، هەڵدەتروشکێ، دەڕوات،...). ئەوەی بە گوێرەی فرمانە تەنها پەیوەکان گرنگە ئەوەیە کە تەنیا جووڵە، یان کاری بکەرن بە بوونی بەرکار. ئەمەش بە تەواوەتی لەگەڵ بنیادی دەقەکاندا هاوتایە، کە تاکە جەمسەرێک هەژموونی بەسەر جوگرافیای دەقەکاندا کردووە، ئەویش مردنە. لەبەرامبەر هەژموونی مردندا، هەژموونی ژیان نائامادەو نادیارە. واتە ئەو دووانە دژانەی کە هاوسەنگی و هارمۆنیای سروشت بە هەموو ڕەگەزەکانیەوە پێکدەهێنن لە دەقەکانی ئەم دیوانە، یان لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا نائامادەن.

ئاگەر ئەم دەقانە پێیوەست بکەین بەو زەمینە کەلەپەیاتی و کەلتوری و شارستانێتیەی کە تیایدا بەرهەم هاتوون، واتە ئاگەر خوێندنەوەیەکی سیمیۆلۆجیانە بە دەقەکان بکەین، ئەوا دەقەکان ڕەنگدانەوەی دروستی واقیعی کەلەپەیاتی کەلەگای ئەمەن، کە ئاشکرایە دەقەکان لەرە بەرهەمهاتوون. لە ڕووی پەرسەندنی کەلەپەیاتیەوە کەلەگای ئەمە تا ئەندازەیەکی ئاشکرا ئاگەر کەلەگایەکی وەستاو نەبێت لە مەژوودا، ئەوا کەلەگایەکی نیمچە وەستاوە ڕووداوی گەلان بەرهەمهێنی تیادا بەرهەم نایێت. کەلەگای کوردی بکەرەکە لە شوێنی خێیداو ناتوانێت کار لە سەردەرەوەی خێ بکات. واتە هەرچەن لە دەقەکەدا کردار لاوازە و ڕووداوەکی دیار کەسی ئامادە یان قسەکەری دەقەکان کە منی شاعیرە لە پشتیەوە بێت نابینرێت. بەهەمان شێوە لە واقیعی دەرەوەی دەقەکانیشدا بکەری کەلەپەیاتی بکەرەکی لاوازەو ڕووداو دروست ناکات، بەڵکو لەباری وەستاندایە. قسەکەری دەقەکان وەسفی باری تەنیایی و نامەیی و غەریبی و ناکارایی دەکات، کە هەر بە گەنجی وەنای پیربوونی خێ و ڕاوەستانی لەبەردەم مەرگدا دەکات و نەک هەر لە مەرگ ناترسێت، بەڵکو چاوەوانی مەرگیش دەکات و هەندە جار مەرگ وەکو دواچارەسەرو ڕزگاربوون سەیر دەکات.

بە هەمان پێوانە، یان لە ڕووی لەکچوونەوە بکەری کەلەپەیاتی دەرەوەی دەقەکان وەکو بوونەیەکی دەرەوەی مەژوو بەراورد بە کەلەگاکانی تر لە باری تەنیایی و نامەیی و ناکاراییدایە. لە ڕاستیدا بکەرێتی ئەو کەلەگایەی کە ئەم دەقانەی تیادا بەرهەمهاتوون هاوشێوەی کەسی ئامادەی ناو دەقەکانە کە هیچ جووڵەو بەرهەمێکی نییەو هەست بە پیرێتی دەکات و لە چاوەوانی مەرگدایە.

ئەم بکەرە کۆمەڵایەتیەش هەر ئەویە تەنیا زیندووە، ئەگینا ئامادەبوونی بەراورد بە ئامادەبوونی ئەوانی تر لە ئاستی نەبوونداید و مانەویشی بەو شێوەیە هەمان شێوەی مانەوەی کەسی ئامادەی ناو دەقەکانە، کە چاوەڕوانی مردن دەکات.
ئایا ئەو هەڵکارانە چین کە وایان لە قسەکەری دەقەکان کردووە هەست بە تەنیایی بکات، یان باسی ئەو تەنیاییە بکات کە تیایداید وەکو سەرەتایەک بۆ ناکارایی و پیربوون و مردن باسی بکات؟ بەگومان دوو جەر لە هەستکردن بە تەنیایی هەن. یەکەمیان تەنیایی حاڵەتێکی ئەنتەلەجیەو لە بوونی مرۆڤدا بوونی هەیە، کە لە راستیدا هەموو مرۆڤێک بە ئاستی جیاواز هەست بە تەنیایی دەکات. دووەمیان هەست بە تەنیایی کردن بەهەی جیابوونەوەو دابڕانەوەیە لە کەسە نزیکەکان، کە ئەمیان بە یەکگرتنەوە لەگەڵ ئەوانەی جیابوونەوەیان ئەو هەستکردن بە تەنیاییەی بەرهەمهێناوە، دەشێت کەتایی بێت. جەری یەکەمی تەنیایی رەهەندی فەلسەفی و فیکری هەیەو بەردەوام دەبێت، بەڵام جەری دووەمیان رەهەندی کۆمەڵایەتی هەیەو بەلاچوونی هەکاری دروستبوونی کەتایی دێت. ئەو تەنیاییەی لە دەقەکانی ئەم دیوانە شیعریەدا بەرجەستە دەبێت لە ئاستی بینراوی دەقەکاندا وادەردەکەوێت بەهەی جیابوونەوەو دوورکەوتنەوەی هاوڕێیان و خۆشەویستانەوە بێت، لەراستیدا لە ئاستی قوڵیان نەبینراوی دەقەکاندا ئەوە ئاشکرا دەبێت، کە بابەتی تەنیایی لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا بابەتیکی پەیوەستە بە مەسەلەی بوونەوە، واتە لەجەری یەکەمو رەهەندی فیکری و فەلسەفی هەیەو پەیوەستە بە روانینی قسەکەری دەقەکانەوە بە مەسەلی ژیان و مردن.

ئایا هەستکردن بە تەنیایی بارێکی پەزەتیڤە، یان نەگەتیف؟ لە راستیدا لە ئاستی باودا بەگشتی تەنیایی وەکو بارێکی نەگەتیف دادەنرێت و لەو روانگەیەوە سەیر دەکرێت، کە مرۆڤ ئەفریدەبوویەکی کۆمەڵایەتیەو بوون و ئامادەبوونی کۆمەڵایەتی شوێن و پەگەی ئەو دیاری دەکات. بەڵام لە رووی راستیەوە تەنیایی، یان هەستکردن بە تەنیایی، یان وازهێنان لە دەوروبەرو ئەوانی ترو گەڕانەوە بە دنیایی تایبەتی و سنووری خود، بارێکی پەزەتیڤە بە تایبەتی بە داهێنەرانی هەموو بوارەکان. هەروەک گەیشتنی مرۆڤ بەگشتی، یان تاکەکەس بە تەنیایی رەها هاوشێوەی گەیشتنە بە ئازادی رەهاو بە سەربەخۆبوونی رەها، چونکە لە بارێکی لەو جۆرەی تەنیاییدا مرۆڤ بە تەواوی دەگەڕێتەوە بە ناو ناخ و قوڵایی بوونی خۆیی و بە تەواوی لە دنیای دەرەوەی خۆی پەرت دەبێت. واتە سنووردارکانی دەرەوەی خۆی بەگوێرەی ئەو هیچ مانایەکیان نامێنێت. ئەو کەسەی دەگات بە

تەنیایی ڕەها مانای وایە دەگات بە ئاستی ناسینی تەواوەتی خۆیی و لەسەر ئەو بنەمایەش مامۆستا لەگەڵ بوونی ڕەهای خۆی و بەهای راهای بوونی خۆیدا دەکات، کە ئەوەش تەنیا لە لوتکەی ئازادی و سەربەخۆییدا دەگاتە ئەنجام.

کەواتە لەم ڕوانگەیەوە تەنیایی بارێکی پۆزەتیڤەو ئەو کەسەی دەگات بەو بارە نەک هەر نیگەران نابێت و لەبەردەم هیچ ترسێکدا نابێت بەڵکو لەبارێکی دەنیایی تەواو و لە بارێکی پڕ متمانەی تەواودا دەبێت. ئەوەش گەیشتنە بە ئازادی تەواو بە گوزارشت لەخۆ کردن کە هاوشێوەی ئازادی ڕەهای ڕەحمە، کە لەڕەدا ئەمە پێی دەڵێین بوونی ڕەها. لە بوونی ڕەهاشدا هیچ ترس و نیگەرانیەک نامێنێت. کەواتە لەڕەدا ئەو پرسیارە تەوەریەی سەبارەت بە کەسی ئامادەی دەقەکانی ئەم دیوانە سەرهەڵدەدات ئەوەیە: ئایا ئەم کەسە گەیشتووەتە ئاستی تەنیایی ڕەها؟ ئایا ئەگەر گەیشتووەتە ئەو ئاستە بۆچی لەباری ترس و نیگەرانیدایە؟ ئایا نیگەران و دوودڵ لە کۆتایی و مردن دەترسێت؟ ئایا بوونی ڕەها باکی بە مردن هەیە؟ یان لە ڕاستیدا ئایا بوونی ڕەها لە ڕووی مەعنەویەوە دەمرێت؟ ئایا ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەی ئەمە توانیوێتی باری تەنیایی ڕەها بەرهەم بهێنێت، یان لە ڕووکەش و ئاستی بینراوی تەنیاییدا ماوەتەوە؟ ئایا ئەزموونکردنی تەنیایی ڕەها بەو مانایەی کە هاوتای ئازادی و سەربەخۆیی ڕەهای تاکەکەسە لە جوگرافیای شیعری کوردیدا دەبینرێت؟ بەگومان وەڵامی بەڵێی ئەم پرسیارانە نە لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەو نە لە ئەزموونی شیعری کوردیدا وەکو وەڵامێکی بابەتی دەستناکەوێت.

هاوینی ٢٠٢١

نووسینی/ عەتا قەرەداخی

ئازاری ڕەش.. شیعری: عەبدوڵا

سەرمان (مەشخەڵ)

لای من ناخۆشترین کاتم ساعات پێنج و پێنجا دەقەی بەیانیانە
خەڵکی لە خەوی شیرینداان
من لەناو جێ دەردەپەڕم و بەدەم ئومێدی ئەو هەژە
ووە لە بازاڕی کار دەکەم
ناخۆشتر لەوەش ئەوەیە هەر هەمان هەژار لە ساعات نۆ و پێنجا دەقە
بەدەست بەتاڵی دەمەوە و کەسێک نەبووە هەزی کارم لە بکەڕ
کەس لێی نەپرسیووم ئاخۆ کتێبی دڵی پڕ خەون
چەند چیرۆک و چەند شیعر و گۆرانی تیایە
دەستێک نەهات بەسەر سەرما بملاوێنێ و
بۆ قەینا تۆ ئەمەت لە دونێ جیایە
دەچمەوە ماڵ؛ دەرگای ئومێدی ئەو هەژە لەدوای خۆم دادەخەم و
بە بەدبەختی دەڕوانمە چاوەکانی هاوژینەکەم
ئەویش وەکچۆن لەگەڵ برستی ڕاهاتووە
نیگام ورد دەخوێنێتەوە و
بە هەناسەی ساردوسڕی بەبێ ئەوەی پێی بزانم
لە دەڕوە دەگری بە خۆی و بە من و چارەنووسمان
بە ڕاستی نا، لەدەڕوە، بەڵکە هەر بە فریودانی خۆمان بزە بە یەک دەکەین
دەڕەین قەینا ئەمەش نەبە سبەی پەیدا دەبە کارەک
بەبێ ئەوەی مرازی دە بژاکەنین
چێتری هەژەکی برسی تر، دەکەین بە سەبەری شارەک.
ئەوەتانە سەری مانگە و خاوەن خانووش پارەی دەوێ
ئاخر چلۆن بەو بەکارییەم بتوانم سەر لە سەرین کەم
ئازاری هەش ساتێ پشو بدا و بنوێ
چوون دەزانم سبەینەش هەر هەمان حەماەم و هەمان تاس
چاری دەردی من ناکات سەبر و تەحەموول
یان خواردنی نۆو عەلاگە و ناو سفرتاس
من ناتوانم پەنجەرەیەک نەکەمەوە بەسەر ئەم شەوە تارەمدا
قەت ناتوانم هەروا بەباک بڵوانمە خواروخێچی و
دەستووستان بکەوم بەلای ئەم بارەمدا
نەفەسکەشکەم دەوێ تا بمخاتە سەر هەی دەربازبوون
دەرمکەشە لەنۆو چاڵی نووتەک ئاسا بە هاوئازاریی و بەنازبوون
بسکی خەمی نەهامەتی هەتاکو کەی بهەنمەوە
داستانی هەنجی ژیانم، بە چ جۆرە لەنۆو شیعرا بهەنمەوە

دەفری ئازارم لێ دەژێ و دان بەخەما دەگرم بەس ئاخ
پشت دەکەمە فریودانی دەست قەدەر و
نابمە گوڵایەڵی دەستی ستەم و داخ
ئیتر مەشخەڵک هەڵدەکەم بەسەی با لە ئاسمان بێ
دەنگی ئەمەی بکار لێ ژین
لەوانلەو نووچە و باسمان بێ.

شیعری : عەبدوڵا سەمان(مەشخەڵ)
٢٠٢١-١-١١

کەی وەفـــــــــــاتی میللەت ڕائەگەیەنن..!!... شیعر: نزار قبانی.. بە کوردی کردن: پشکۆ ناکام

1

لە مناڵیمەوە ئەمەوە

وەنەی ووتاتک بکەشم

" ئەگەر وا ناو بنرێ"، بە:

بە ووتاتی کورد ناو ئەبرێ

کە لەم ببورێ گەر شوشەی مانگم شکان

و

سوپاسم بکا گەر قەسیدەیەکی

خۆشویستیم نووسی

و

□□گ□م با و□ک ه□موو

چ□ل□ک□کانی س□ر در□خت

ب□ کرد□ی خ□ش□ویستی جووت بم

ئ□م□و□ و□ن□ی وو□ا ت□ک بک□شم

ف□ری کردبم ه□رد□م

ل□ ئاستی ع□شقا بم

هاوینان ع□بای خ□ش□ویستیت ب□ □اخ□م

ل□ باران بارینیشا

کراس□ک□ت بچ□□م

،،،،،،،،،،،،

2

ئ□م□و□ و□ن□ی وو□ا ت□ک بک□شم

پارل□مان□کی ل□ ن□رگس

و

گ□ل□کی ناسکی ن□رگس ئاسای ه□ب□

ک□تر□کان ل□س□ر س□رم بنوون

و

م□نار□کانی ل□ چاوما بگرین

ئ□م□و□ و□ن□ی وو□ا ت□ک بک□شم

ها□□ ی شیعر ب□

و

خ‌ی هۆنەقورتێنەتە بیر کردنەوەکانم

و

چەکدارەکان بەسەر ناوچەوانما نۆژن

ئەمەو وێنەی ووتاتک بکەشم

گەر شیعرەکم نووسی خاتم کا

و

گەر ووباری "شت"ەتیم

بوو بە لافاوە

.....لێم ببورە

"""""""""""""""""

3

ئەمەو وێنەی شارەک بکەشم

لە هەموو گرە کوێرەکان، ڕزگار کرا بە

" م" یەتی تیا سەرنەربەدرە

و

لەش و لار دانەپۆسێنرە

"""""""""""""""""

4

باکور گۆڕام

باشور گۆڕام

هیچ...سوودەکی نەبوو

"چا"ی هەموو چایخانەکان وەک یەک بوو

هەموو یەک بەنیان هەیە

و

پیاوەکانی خۆ خوارد ناجوون

و

بەیەک سانیە ئافرەت هەئەلوشن

،،،،،،،،،،،،،،،،

5

لە سەرتاوە هەوەم یاوە

لە یەکەکی تر نەچم

قسەی "قوتوو"م قبوە نەبوە

پەرستنی هیچ "بت"ەکم قبوە نەبوە

،،،،،،،،،،،،

6

ئەموە هەموو ئەو دەقانەی

لەبەرم کردوون ، بسوتێنم

هەندەک قەسیدە "گۆ"ن

و

هەندەک زمان "کفن"

و

لە گۆ دوا ئافرەتیا ەکەکەوتم

بەڵام کە گەیشتم

تەپۆڵەی بوو زەمەن

„„„„„„„„„„„„„

7

ئەمۆ خەم لە دەستواژەکانم

و

زمانی ڕستە و ووشەی لێکدراو

پاک بکەمەوە

خەم لە تەپ و تۆزم بتەکێنم

و

بە ئاوی باران دەم و چاو بشۆم

ئەمۆ لە دەستاتی شاخ بکشمەوە

ئیتر ماڵ ئاوا : خۆ

ماڵ ئاوا بابان

ماڵ ئاوا ووشات

„„„„„„„„„„„„„

8

ئەمۆ وێنەی ووشاتێک بکێشم

شوێنی خۆم جێگیر بێ

شوێنی سەرم جێگیر بێ

تا جیاوزای نێوان ووشات و پاپۆ بزانم

بۆم" ئێوان" پۆپۆی وێنەکێیان لە سەنم

نێیانهێشت،

سیمای ووشات بکێشم

،،،،،،،،،،،،،

9

لە مناڵیمەوە ئەمەوێ

کەش و هەوایەکی نەرگس ئاسا

دروست کەم

و

لە هەموو مەژووی کوردا

بە پێشوازی لە عاشقان

یەکەم "ئوتێل"ی خۆشەویستیم

دامەزران

هەموو جەنگەکانی نێوان ژن و پیاو

و

نێوان کەتر و ئەوانەی سەریان ئەبڕن

و

نێوان بەرەک و ئەوانەی سپێتی بەرەک زامار ئەکەن

.....هەوەشانەوە

بەڵام ئوتێلەکەیان داخستم

ووتیان :

خۆشەویستی نا لایەق

بە ئابردووی کورد

و

بە پاکێتی کورد

و

بۆ میراتی کورد

" ئای لە سەیر وسەمەرەیی کورد...!!"

""""""""""""""""

10

ئەمۆ شۆڕی ووڵات

بەتۆ بەرچاوم

ئەمۆ بچمە یەکەم شونم لای دایکم

و

دژی ئاوی ڕۆژگار مەڵە بکەم

و

هەنجیر و قەخ و گوێز بدزم

و

وەک چەلەکە بە داوی پاپۆڕکانا بفڕم

ئەمۆ بەهەشتی سەر ئەرز

بەنمە بەر چاوم...

و

چۆن پشووم لە نەوان دەریا دانش بوکان

و

دەریاکانی ماست بەسەر بەرم

.....کاتە هاتمۆ سەر خەم

تەک شکانی خۆکەم بە دەرکەوت..!!

لە ئاسمانی ئەمەیا مانگ نیە

و

لە "سیروان" ماسی نیە

و

لە بەهەشتی سەر ئەرز

.....چا نیە

,,,,,,,,,,,,

11

ئەمەو بە شیعر

دەست بەسەر مەحالا بگرم

و

دارتوویەک بچنم

بەنام لەم ووتاتی ئەمەیا

قژی دارتوو ئەبەن

ئەمەو ئسسپی ئەرە بکەمە باشترین ئەسپ

بەنام خەکی شار

لە ئەسپ ، بەزارن

,,,,,,,,,,,,

12

خانمەکەم ؛

ئەمەو لە دەرەوی هەموو کەش و هەوایەکا

لە دەرەوی هەموو دەقەکا

و

لە دەرەوەی هەموو شەریعەت و ژەمەکا

خەشم بوە ی

بە هەچ مەنفایەک چووم

خەشم بەە ی

تا ەەژەک خستمیتە باوەشم

هەست کەم خەەی ووەات

وا لە باوەشم

،،،،،،،،،،،،

13

لە مناەیمەوە ئەمەوە

هەرچی کتەبەک دەرباەی:

پەیامبەری کورد ،

فەرمانەەواکانی کورد ،

شاعیرانی کورد ، هەیە بخوەنمەوە

"زەر بە دەگمەن نەبە..!!"

تەنها ئەو قەسیدەیەم دی

کە لە پەناوی پاروویەک و چەن هەزارە

قاچی"سولطان" ئەلەسنەوە

" ئای چەن سەیر و سەمەرەیە کورد..!!"

هەر خەەم بینی کە جیاوازی

لە نەوان گەشتی ژن و پیاوی بە توک" کەستە" ناکەن..!

هەر ئەو ژنامانەم دی

کە جلی ژەرەویان، بە هەموو سەرکە

کە لە غەیبەوە هاتبە

و

هەر ئەفسەرە بەسەر لاشەی

میللەتا بەت و بچە

و

هەر بازرگانە بە ئاسانی ئاتون بخاتە سەر یەک

دانەکەنە.....

ئای چەن سەمەریە..!!

„„„„„„„„„„„„„„„

14

پەنجا ساڵە سەیری حاڵی کورد ئەکەم

ئەبن بە هەورە تریشقە...و

باران نابارێنن

ئەچنە شاڵوە ...و

هاتنە دەرەوە لە ی نابینن

,„„„„„„„„„„„„„

15

پەنجا ساڵە

ئەموە وەنەی ووتاتک بکەشم

جارێک بە ڕەنگی دەمارەکان

و

جارێک بە ڕەنگی "تۆیی"

وێنەم کێشا ،

کە تەواو بوو ، لەخەم پرسی:

گەر ڕەژەک وەفاتی کوردیان ئاگەیان

لە کام گەڵستان ئەینەژن..؟

و

کە بەی ئەگری..؟

و

نە کوێی هەیە ..نە کچ

نە هیچ غەم...!

و

نە هیچ کەسکی غەمبار

"""""""""""

16

لە سەرەتای شیعر نووسینمەوە

ئەمەوە نەوانی خەم و باپیرە گەورەکانم

.....بپەوم

لەشکرم دی ، لەشکریش نەبوو

سەرکەوتنم دی ، سەرکەوتنیش نەبوو

و

هەموو جەنگەکانم

لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن دی

کوژراو لەسەر شاشە

زامار لەسەر شاشە

و

لە خواوە سەرکەوتنکمان بۆیە

هەر لەسەر شاشە....

"""""""""""

17

ووتاتکەمیان کردوە

بە ئیقەی" دەاما "ی ترس

هەموو ئەواریەک سەیری ئەکەین

گەر کارەبایان لە بین

چنی ببینین!!....

"""""""""""

18

دوای پەنجا ساە

ئەموە ئەوەی دیومە ، تەمار کەم

میللەتکم دی پە ی وایە :

پیاوانی "پاراستن"ی!! نیشتمان

وەک سەریشە.....

وەک هەامەت.....

وەک سورژە.....

وەک کەرونا ….

ئیرادەی خوایە..!

لە مەزاد خانە ، کوردایەتیم

بە زەم کردن بەسەرا دی

بەهام…

……کورد خەیم نەدی

”””””””””””””””””

,”””””””””””””””””

(..ئەم شاکارەی نزار قبانی لەسەر چەوسانەوەی عەرەب لە

لایەن دەسەلاتدارەکانییەوە ، لە یەک چوونی ناوەکی

قەسیدەکە لە گەڵ ابردووی ئەمە و ئەوەی ئەمڕۆ ئەگوزەرێ

بە چاکم زانی بە کەمە دەستکاریییەکەوە بیکەم بەکوردی

بە هەمان چەژ و ناوەڕۆکە هەستەکەی کە گوزارشت لەمەی

خەمان بکا…).

پشکە ناکام ” “

شیعر/ بنووسە کچەکەم بنووس.. ن.نەوال سەعداوی.. و.شەماە بارەوانی

بنووسە کچەکەم بنووس،
تا بەنەمری بمێنیتەوە،

نووسین لە ژنەکان و کەلەکان قەغەکرابوو
ئەوان بە مەرگ مەحکوم بوون و مردنیان بە نوسرابوو

مانەوە تەنها بە خوداوەندەکان و بە
نەرەکان بوو

لە منداڵیمدا من دەترسام،
بە هەی ترسی زەرمەوە گەڵایەتیم دەنواند
بە فەرمانەکانی خوداوەند و پاشا،
بە نیشتمان و باوک و دایکم

هەمیشە ناوی دایکم لە کۆتایی دەهات
لە کاتێکدا من جگە لە ئەو هیچترم نەدەبینی
ئەو یەکەم ڕوخساربوو بینیم و
یەکەم دەنگیش بوو ببیستم
ئەو دەستپێکبوو
کەچی پاڵیان پێوەنا
بە دواوە

دایکم بە نهێنی دەینووسی و
وشەکانی لە ژێرزەویدا حەشاردەدا
ئەو وەکو من دەترسا
تامرد

کچەکەم تەهاوشەوەی من مەبە
بنووسە بنووس ڕەشکەم تا نەمریت و
بە نەمری بمێنیتەوە..
....

ن.نەوال سەعداوی
و.شەماڵ بارەوانی

چیرۆک/ شەقامە بازنییەکان -6- ڕسوا بەختیار

6

بازنی هاوڕێیەتی لەشەقامە بازنییەکان تووندوتۆڕ، مەرجیش نییە، ئەم تووندوتۆییە بەردەوام بێ، ئەمش دەگەڕێتەوە سەر هەڵسوکەوتی بەرامبەرەکان، لەکاتێکدا زۆربەی خەڵکی بازنەکان یەکتری باش دەناسن، ناسینێکی دوور و نزیک بەشێکیان هەر لەدایکبوونەوە خانەوادەکانیان یەکتر دەناسن، بەشێوەیەک هەموو سەروکاریان لەگەڵ یەکتردا بووە، لەناخۆشی و خۆشییەکاندا لە شەڕ و ئاشتیدا، لەلایەکی دیکەوە هەموو خەڵکی شەقامە بازنییەکان زۆر بەئاسانیش لەگەڵ خەڵکی دەرەوەی بازنەکانی دیکە دەبنە ناسیاری یەکتری، لەپرسە و ئاهەنگەکاندا کاتێک یەکتر دەبینن وەک هاوڕێ و ناسیاری یەکتری مامەڵە لەگەڵ یەکتردا دەکەن، تا وای لێدێ متمانەی پێدەکەن و نهێنی خۆشیان لەلا دەدرکێنن، نهێنییەکانی شەقامە بازنییەکان زیاتر لەرووی کار و بازرگانییەوەیە، کە لێدێ زەماوەند چێند خانەوادەیەک دەستیان بەسەردا گرتووە، بەڵام کاتێک دوو هاوڕێ لەمندالییەوە یەکتر دەناسن،بابەتێکە دەگەڕێ، دیارە هاوڕێیەتی لەهەموو ڕووەکانەوە زۆر هەڵدەگرێ تا چیرۆکەکانی هاوڕێیەتییەکان بگێڕینەوە.

فەرهاد هاوڕێی منداڵیمە پێکەوە چووین بۆ قوتابخانە، لەگەڵ ئەوەی چێند ساڵێک لەمن گەورەترە، بەڵام لەتەسکەڕێی نفووسکەی هەمان ساڵی لەدایکبوونی من نووسراوە، بەشێکی زۆری قەناغەکانی خوێندنمان بەیەکەوە تەواو کرد، ئەوەی سەیرە ئەو ساڵەی من دەرنەچووبام، ئەویش بەهەمان شێوە دەرنەدەچوو، پێدەچوو ئاستی تێگەیشتنیشمان هەر لەیەک دەچوو، یاریی تۆپی پێ و هەموو یارییەکانمان لەبازنەی سەیدەدا بوو، بەڵام باوکمان لەبازنەی یەکەمدا کاری دەکرد، هەردەم کاتێک باوکمان ئەمری دەبردە بازنەی یەکەم دەمان زۆر خۆش دەبوو، منداڵانی بازنەی یەکەم زۆر جار بەقەوە سەیری ئەمری دەکرد، بەڵام هەندێکی دیکە هەستیان دەکرد ئەمە دەبین بەهاوڕێیان بڵێ پێیان دەگوتین خۆتان لەهەندێک منداڵی بازنەی یەکەم بدوور بگرن.

کاتێک دەچووینە قوتابخانە هەردەم ئەو کتێبە قورسانە لامان بارگرانی بوو، لەقەناغی ئامادەیدا پێمانوابوو، ئەگەر خوێندن تەواو بکەین وەک ئەوەیە، گەورەترین بارگرانی ژیانمان لەکێ

دەبێتەوە، کۆشکی ئەم خوێندنەکە نەبوو، بەڵکو قوربانی کتێبخانە بوو، ڕۆژانە پێنج کتێبمان دەبردە قوتابخانە، سەردەمی ئەم جانتایەکی واش نەبوو، تا وەک کەڵەپشت هەڵیگرین، بەڵکو بەلاستیک دەمانبەستایەوە، هەرچەندێک بە چەند ساڵێکی دیکە لەقەناغەکانی خوێندن بیەکەوە بووین، ساڵی خوێندنی نوێ، یەکەم ڕۆژی خوێندن چوومە ماڵی فەرهاد، کە چەند مەترێک لەماڵی ئەمەوە لەوالاتر بوو، کاتێک پرسیاری فەرهادم کرد، دایکی گوتی: چیتر فەرهاد ناخوێنێ، باوکی لەبازاڕ دوکانێکی بە گرتووە، لەوە کار دەکات، بەڵام تەوەک ئەو مەبەست، دەتوانی درێژە بخوێندن بدەی.
-چۆن واتە لەمەودوا بتەنیا بچمە قوتابخانە، فەرهاد لەگەڵم نایەت، ئەوە بە واتان کرد، خۆ چوونە قوتابخانە ڕەگەڵ لەهیچ ناگرێ.
-بەڵێ بتەنیا دەچی، ئەگەر تەش کارەکت دەزیەوە، دەتوانی واز لەقوتابخانە بێنیت، کەم مەکتەب، خزمەت بکەس ناکات، بەڵێ بە خەت پیشەیەک فێربە.
کاتێک لەوە ڕەیشتم وامزانی دونیا بەسەرمدا ڕووخاوە، هەرچی یاد و یادگاری هەبوو، هەموو بەمەسکمدا گوزەری دەکرد.
ئەو کاتەی هەرزەکار بووین، دەچووینە کەڵە و سمینار، فەرهاد زۆر حەزی بەکەڵە و سمینارەکان نەدەهات، هەمیشە دەیگوت: لەو قسە گەورانە هیچ شین نابێ، سەیری ڕووخساری بکە، پەدەچێ نەخۆشی کەم خوێنێ هەبێ، لەجیاتی ئەو قسانە بابچێ چارەسەرێک لەخۆی بکات، ئەو قسە زلانە فلسک ناکات.
کەچی کاتێک من و فەرهاد دەچووینە ئاهەنگ و کۆنسەرتێک، دەیگوت: باشە، دەتوانین کەمێک مەشکمان بحەستێوە، لەو هەموو چەنجاڵییەی ڕۆژانە تووشی دەبین. (ئەو کات تەمەنمان بە شانزدە حەڤدە ساڵان دەبوو).
لەبیرمە گەرانیبژێکی ناوداری عەرەب هاتبووە یەکێک لەهەڵکانی ئۆدیوو
بازنەی سێیەم، لەقاتی سەرەوەی هۆڵی جەماوەردا جێگەمان بوو، من گەڤاری ئەلف بام لەلا بوو، ئەو گەرانیبژە عەرەبە وا قسەی دەکرد وەک ئەوەی لەشارێکی عەرەب نشین بێ، منیش لەو قسانە وەسبووم، دەمویست کارێک بکەم ئاهەنگەکە بشوێنم، بۆیە دەستم کرد بەدەاندنی گەڤارەکەی دەستم هەموو لاپەڕەکانم دەاند و چەند لاپەڕەیەکم دەکرد بەتەپڵەیەک لەسەرەوە فڕێم دەدایە خوارەوە، هەموو ئەوانەی ڕقیان لەو گەرانبژە هەسابوو، هاوکاریان دەکردم، لەڕەکخستنی تەپڵە کاغەز، هەریەکەو لاپەڕەیەکی لووڵ دادا و فڕێی دەدایە خوارەوە تاوەکو لەناوەندی شانەکە بکەوێتە خوارەوە.
تێنیا فەرهاد نەبە گوتی: ئەوە چی دەکەی، خەریکی ئاهەنگەکە

لەهەمووان تێک دەدەی.
ئەو راستی کرد، ئەستاش ئەو گەرانبژێ عەرەبە کاتێک چاوپێکەوتنی لەگەڵدا دەکەن و لێی دەپرسن: لەچ ئاهەنگێک پێشیمانی.
گەرانیبژێ عەرەبەکە: کاتێک لەشقامە بازنەییەکان ئاهەنگم ساز دەکرد، ناخۆشترین رۆژ بوو لەژیانمدا، دواتر هەستم دەکرد، جەماوەرەکە حەز بەوە دەکەن، گوێیان لەگەرانی بێ، بەڵام بەزمانی خۆیان، بەیە چەند کەسانێک لەجەماوەرەکە لەو نەوەندە کەشیان هەناڕا، منیان سڕخەڵەت کرد، بەچەند کردەوەیەک کە تاییان بەئاهەنگەکە هەنا.
لەهەموو بازنەکان کەسانێک هەن حەز بەهونەر و ئەدەب و زانست دەکرد، زۆربەی ئەوانەی ئەو خولیایەیان هەبوو ئێستا لەنەوەندی هەموو ئەم دەڤەرە بەخولیایەکانیان ناودارن، کەسانیکن بوونەتە سەرچاوەی ئەدەب و هونەر لەبازنەکان.
بە لەچیرۆکی هاوڵێتی دوور نەکەوینەوە، مەرج نییە هەموو هاوڵێتییەک سەرکەوتوو بێ و هەردەم ببن بەپشت و پەنای یەکتر، کاتێک گوێبیستی ئەوە دەبووین، دوو هاوڵێ لەسەر چەند بابەتێک کەشیان کەوتەتە نەوانیان، یەکێکیان دەمانجەی لەسەر سەری هاوڵێیەکەی داناوە و کوشتوویەتی.
-چۆن؟
-یەکێکیان پەیوەندی لەگەڵ کچێکدا هەبووە، کاتێک زانیوویەتی هاوڵێیەکی چەتە داخوازی و کچە و دایک و باوکی رازی بوونە، ئەو هاوڵێیەی پەیوەندی لەگەڵ کچەدا هەبووە، لەگەڵ هاوڵێیەکەی رێککەوتووە، تا لەدەرەوەی بازنەکان مەی بخەنەوە، دوای مەستبوون، کوڵە ئەوێندارەکە چەند گوڵەیەک بەسەر هاوڵێیەکەوە دەنێ و دەیکوژێ.
-دواتر کارەکە کەوتە دادگا، کوڵە ئەویندارەکە لەزیندان حوکمی بیست ساڵەی بەسەردا سەپێندراوە.
-ئەی کچەکە چی بەسەر داهات؟
-کچە شووی بەکوڵەکی دیکەی هاوڵێی کرد.
ئێستا کوڵە ئەوێندارە لەزیندانە و کچەش دوو کوڕ و کچێکی هەیە.
کەشکان لەشقامە بازنەییەکان ئەوێندە زۆرن، لەژمارە نایەن، کاتێک بەشقامێک دادێی بە ئەوە پرس بکەی، لەچاوانی ڕێبوارەکان خەمێکی گەورە دەبینی، ئەم بینینە تەنیا لەچاوانی بەتەمەنەکان نییە، بەڵکو لە چاوانی هەرزەکار و گەنجەکانیش داهاتوویەکی نادیار دەبینی.
-کەشت چییە؟
-ڕۆژنامەی شەقامە بازنەییەکان بەرۆژی نیوەڕۆ، راستییەکان چەواشە

دەکەن، کەس کاغەزی کەس ناخوێنێتەوە.
-ئەها مەبەستت، تۆیان دەیانەوێ قسەی گەورە بکەن، تۆش بەرامبەریان بەیت، تۆ راستی و هەر تۆیا تۆ، کەچی تۆ دەزانی راستیەکان چیە، هەست بەکەکی هەموو بابەتکان دەکەی .
-تا ئێستا لێت تێنەگەیشتووم، دەتەوێ چی بڵێت؟
-تۆش ناتەوێ تێبگەیت، تۆ یەکەکی لەنێو شەقامێ بازنەیەکانت، باپیرانیشت هەر لەرێ بوونە. چەن نازانی کێشەی ئەمەی گێنج چیە، یان دەتەوێ وەک ئەوانی دیکە باس لەشاکارەکانی دەسەڵات بکەم.
باوکم زۆر جاران بەی گەڵاومەتەوە، کە شەقامێ بازنەیەکان هەر لەدروستبوونیەوە تا ئێستا هەر وابووە.
-کۆم بە کەس خەت خەتابار مەکە، گەڵانکاری زەحمەتە، مەگەر دەسەڵاتکی دیکە بە سەر لەنووەوە هەموو شتەکان بەرواژ بکاتەوە، دەزانم ئەو دەسەڵاتە سەرەتا بەهەز حوکم دەکا، بە ماوەیەکیش دەیەوێ خەی شیرین بکات، بەڵام لەژەرەوە هەرجی شیرینی ئەم شەقامێ بازنەیانێ هەیە دەیخۆن و دەیکەن بەمەزەی مەی خواردنەوەکانیان، کەشەکێ لەوەدایە ئەگەر قسان نەکەی دێ و دەروونەت کرمی دەبێ، قسانیش دەکەی زیاتر خەفەتی پەدەخەی، کەسانی ماستاوچیش نان و ماست بەقسەکانت دەخۆن.
-بازنەی یەکەم مەژووەکەی بە چەند هەزار ساڵک دەگەڕێتەوە، دەیان شەڕ و شۆڕ بە داگیرکردنی بازنەی یەکەم دراوە، هیچ کاتک بازنەی یەکەم خەی رادەست نەکردووە، چارنووسی هەردەم بەدەست خەی بووە.
-دەتەوێ بڵێی ئێستا داگرکراوین، داهاتوومان دیار نیە، چاوەڕوانی چارنووسی خەمان دەکەین.
لەم دواییدا فەرهادی هاوڕێم دیتەوە، ماوەیەکی باش لەگەڵ یەکتردا دانیشتین، ئەو هەردەم باسی لەوە دەکرد و دەیگوت: تۆ زۆر دەست لەکونان وەردەدەیی، باوەڕ بکە هیچ سوودی نیە، بە خەت هەر دەبێ لەو شەقامێ بازنەیانێ بیخولێنەوە، ئەو گرانکاریانەی تۆ و دەیان کەسی دیکە باسی لەوە دەکەن، مەترسک بە ناکات، بە خەت هەڵە بێ.
وەک لەپێشتردا باسم کرد، فەرهاد چەند ساڵک لەمن گەورەتر بوو، ئەو عەقڵی بەسەر زۆر شتدا دەشکا، هەمیشێ دەیگوت: خەتان سەخڵەت مەکەن، کار و کاسبی خەتان بکەن و نوێژ و ڕۆژووی خەتان بگرن، قەت خەتان تووشی کێشەی لابەلا مەکەن، چونکێ بەهیچ کام لەئەوێ ئەو دەخەناگەڵێ.
چەندین خاڵ و بابەتم دەخستێ پێش فەرهاد، بەڵام ئەو هیچ کات لەگەڵ بۆچوونەکانم نەبوو.
فەرهاد: ئەمێ لەبیست ساڵییەوێ ئەو قسانەمان دەکرد، ئێستا

تەنمان لەپنجا تەپەیوو، هەر هەمان قسە دەکەین، وەک شقامە بازنەییەکان تەنیا لەدەوری خەمان دەخولێنەوە، ئەگەر یەک خاڵ بەرەو پێش چووبە ئەوا هەقتە ئەو قسانە بکەی.
لەکاتی نووسینی ئەم چیرۆکە ئێستا لەخوارووی بازنەی یەکەمداین، خانوو پشتر خانووەکان یان تەلارەکانی سەردەمی زوو دەیوانییە دشتاییەکان، کەچی ئێستا دەوانیتە چەند شووقەیەکی پەرش و بڵاوی کاولبوو، ئەوەندە پیس و پڕخەڵ تەنیا گشتیارە عەرەبەکانی باشوور پێی رازی دەبن، بە چەند شوەک لەبەرامبەر پارەیەکی کەم تیایدا دەخەون. کەچی تەنیا حەفتا ساڵ پێش ئێستا جووەکان ئەو شوێنیان کردبووە خەشترین بازاڕی ئەو کات، پەرستگەکانیان لەو دەورە بوو، تا ئەم دوایەش ئێستەڕەی داوود لەسەرووی خانووەکان لەگشیەکدا نەخشێندرا بوون، بەم دواییە کەسانێک دەمارگیر بە سینووی ئەو مەزووە، هەموو نەخشەکانی ئێستەڕەی داوودیان شواند، بەڵام لەوتەی ئەوان نەیشتوون، ئەم شوێنە بە ماوەیەک لەلایەن کەسانێکەوە داگیر کرابوو، وەک ئەوەی وەک میرات بە ئەوان ماوەتەوە، ئێستا ئەم خانووانە هەمووی چۆڵ و کەسی تیادا نییە، بەو بیانووی شوێنەواری بازنەی یەکەم، کەچی ماوە نا ناماوە چەند خانوویەک دەووخێندرە و دەکرێتە گەراجی ئۆتۆمبیل.
وەک باسی لەوە دەکەن جووەکانی بازنەی یەکەم بە ماوەی هەزران ساڵ لەبازنەی یەکەمی خوارووە ژیاون، راستە ژمارەیان زۆر نەبووە، بەڵام توانیبوویان جۆ پێنجەی خۆیان لەهەموو کارێک جێبهێڵن.
زۆرێک لەوانەی لەبازنەی یەکەمدا ژیاون ئێستا تەمەنیان نزیکەی ساڵ دەبێ، کەمەکیان بیریان ماوە، کە چۆن هێرشەکەوتەسەر کردووە، سەبارەت بەهاوڕێیەتی نێوان موسوڵمان جووەکان، مام سڵمانی تەمەن نزیکەی ساڵ باس لەوە دەکات، کە جووەکان حەزیان بەهاوڕێیەتی هەبووە، هەردەم دەکراوە و کەسانی میواندار بوونە، کەچی موسوڵمانەکان زۆر بەکەمی هاوڕێیەتیان لەگڵ جووەکاندا کردووە بەو بیانووەی غەیرە دینن.
زۆر جار لەگڵ فەرهاد باسمان لەمەرگ و ژیان دەکرد، هیچ کات لەمردن نەدەترساین، پەمانوابوو ژیان دەرفەتێکە تا بتوانین خزمەت بەکەسێ نزیک و دوورەکان بکەین، هەمیشە مشتومەمان بوو لەسەر ئەوەی چۆن جۆ پێنجەی خەمان جێبهێڵین، ئێنجا بەکار و کردەوە و نووسین و داهێنان یان هەر پیشەیەک بێ، سەر لەبەری مەزووی ئەو ناوچەیەمان دەخستە بەر باسکانمان.
ماوەیەکی دوور و درێژ بوو فەرهادم نەبینی بوو، لەگڵ ئەوەی لەبەنە و یاد و جۆژنەکاندا سەردانی یەکترمان دەکرد، چەند رۆژێک پێش جۆژن ویستم سەردانی فەرهاد بکەم، دوای ئەوەی لەدەوام

هاتمەوە، برایەکم تەلەفۆنی بۆ کردم، زۆر بە پەشۆکاوی گوتی: فەرهاد جەختە لەداوە و نەگەیشتۆتە نەخۆشخانە و کۆچی دوایی کردووە.
کاتێک ئەو هەواڵەم بیست بە چەند خولەکێک بەدەنگ بووم، قوڕگم پڕ گریان بوو، نەمدەزانی چی بڵێم.
ئێستا هاوڕێی منداڵیم چۆتە دونیایەکی دیکە، ناوەرم سەردانی ماڵەوەیان بکەم نەوەک دایک و باوکی دووبارە دەست بگریان بکەنەوە.
ئیتر فەرهاد لەنەوەندی هەموو نووسین و چیرۆک و وتارەکانم ڕەنگدەداتەوە، ئەگەر ڕستەیەک هی خۆم نەبێ، ئەوا بەگومان فەرهاد خاوەنییەتی.
هەردەم یاری و ڕۆژانی قوتابخانەم دەتەوە یاد، فەرهاد یەکێک لەو هاوڕێیانە بە دووبارە لەشقامە بازنییەکان دووبارە نابێتەوە.

ڕەسوڵ بەختیار

پڕۆگرامی خوێندن خۆمی هەموانێ... سەردار جاف

لەم ڕۆژانە و بە دیاریکراوی ڕۆژی ١٢/ ٥/ ٢٠٢٢ لە هوتێل تانە دیدارێکی زانستی سەبارەت بە پڕۆگرامی خوێندن بە پلەی یەکی بنەڕەتی سازدرا، بە داخەوە لەوە نەبووم، ئەوەی دوور بێ لەی بێ ئاگا بووم، برادەرێک بە ناوی فریاد فازڵ گوایە داهێنانێکی تازەی داهێناوە، کتێبکی نوێی پشکشی وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووە بە ئەوەی ببێتە وانەی خوێندنی کوردی بە ئەو پلەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، جگە لە هێندە بگەی زیاد کراو بە کتێبکەی ڕەوانشاد ئەمین باپیر هیچی دیکەی تێدا بە دی ناکرێ، لەم سەنگەیەوە ئەمە بە خۆمان تێبینی و سەرنجی تایبەتمان هەیە، بە هەی ئەو بۆچوونایەی لە ڕێنووس و بواری زمانەوانی هەیە، وای لێهاتووە پێتەکانیش ڕەنگاوڕەنگکراون، بەیە هەڵوێستەی دەکارانەی لە ئاست وەردەگرین، ناکرێ لە ئێستاوە (مەبەستم لە ئێستا... قۆناغی یەکی بنەڕەتییە) منالەکان و نەوەی دادە بەو جۆرە ستاقێتە پەروەردە بکرێ، هەڵبەتە مەبەستم میتۆدی

خوێندنەکە نییە، مەبەستم لەوەیە رەنجی باوکم و کەسانی دیکە بدرێ بە کەسێکی دی، ئەمە زۆر پێویستمان بە پڕۆگرامێکی سەرتایی هەیە، هەتاوەکو نەوەیەکی ساغلەم بە نیشتیمانەکەمان پەروەردە بکەین، بزانێ چ تاوانێکە منداڵی کورد وا تێبگەیەنرێ کە ئەوەی هەیە بڕەهەمی باوکم نییە و کەسێکی دی هاتۆتە سەر سفرەی ئامادەکراو و لە خوانەکەی دەخوا، زمان کێشەکەی هەم نەتەوە و هەم کۆچەکەیەتی، پێم وابێ ئەم بەسەر و بڕیەی زمانی کوردی گرتۆتەوە لە دڕئەنجامی ئەم جۆرە کێ و دیدار و سمینارانەیە کە لەو دیو دەرگا داخراوەکانەوە ساز دەدرێ، با هیچ کەس وا تێنەگات دنیا سەرگەردانییە و هەر کەس بە خەیاتی، مرۆڤ وا هەست دەکات کە کەسێک دەخڕێتە پشتەوە لە ئاکامی قابیلییەتی نییە، وەلێ دەراندەرەکەیە و لە چوارچێوەی ((المحسوبیة و المنسوبیة)) ناترازێ، ڕەگ ڕووپەرمایی و خۆچەماندن نیشان دەدا، سەرکەوتن بە سەر گازەری پشتی ئەم و ئەو گەرەکە پلەی بوترێ ستەپ تائێرێ و بەس، سەنتەوی ناوی ئەوانەی ڕۆژگارێکی زۆر زۆر خزمەت بە زمان و خوێندنی کوردی کردووە جگە لەوەی تاوانەکە و هیچ پاساوێک هەیناگرێ، ئەوا لە کتێبە نوێیەکێیشدا تازەگەرێتییەکی تەدا نابینی جگە لە جوینەوەی رابردوو.

لەڕووە ڕووی ئاخاوتنمان دەکەینە وەزیری پەروەردە و پلەی دەیەمین ئامانەتەکی گەورەتان لە ئەستۆ دایە و ناکرێ کارێکی وا بکەن قەیامی نوسەر و ڕۆخگر و پسەری بوارەکە لەتان بێتە دەنگ و بەزەیی پێتاندا نەیەتەوە، بە پێچەوانەیشەوە مێژوویەکی پاک بۆخۆتان تۆمار دەکەن، کە نهاناوی چاکەکاری بەڕەوبردنتان سنووری وڵاتی بەزاندووە، با (العد التنازلی) دەست پێنەکات، هەرچەندە کەمێکی وا تێگەیەنراوم کە وەزیر بەم دیدارەوە ناناوەستێ، بە هیواین پڕۆگرامی خوێندن ئەو ڕێوتە پاکەی بگرێتە بەر کە هەموو خودان قەیامی بە حەسرەتن بۆی، لەم دەرگاوە واسیتە و خاتر و خۆتر نەخوا، گرینگ بوژانەوەی پڕۆگرام بێت، قسە زۆرە و بەم چەند دێرە کۆتایی پێدێنم، لێرە و لەوە خەلکی غەیرە کورد و ڕۆژنامەوانیش گەواهی ئەوە دەدەن کە کورد سەرباری ئەوە بە درێژایی مێژوو لە لایەن دوژمنەکانییەوە سەرکوت دەکرێ و گەمارۆ دراوە کەچی زمانەکەی خۆی لە دەست نەداوە ماوە و گۆشەی پێداوە، لە خۆاییش نییە زمانزانەکانمان پێنایان بە زمانی لادەی دەڤەرە جیاجیاکان بردووە، چونکە پاکی زمان وا لەوە.

سەردار جاف / ئەڵمانیا

دیواری تابۆ... شەماڵ بارەوانی

درگای دیواری تابۆ بشکێنە و
پەردەی پەنجەرەی شەرم لابە

وەرە تاریکی باڵەخانەی تەنیاییم
بە فانزی هۆت هووناککەرەوە

لەواری ئەتەگی ئشتیات
بە تەنافی بە ئەقڕییم هەڵواسو
دەمی قەسیدەت بخەرە نەو دەمی شیعرمەوە

ستیانی هەستت
لە لقی بای حەزی جەستەما ببەستە
و
بە دەستی بوکریت
زنجیری پانتۆڵی بەختم بکەرەوە و
یاری بە ملپەچی هەوەسم بکە

لەسەر قەرەوێڵەی بوونم
دەشگی ترپەی دەمم بە هاخستووی
لە ناو نوێنی تامەزرۆییمدا هاکشە و
لەسەر سەرچەفی حەزکانم
هووحت هووت کەرەوە

سەرت بخەرە سەر سەرینی گەنام و
دەست بنە گەردنی تاسەی هەناسەکانم

بە شیرینی ماچی سەزت
لاقەی تینوێتی تاڵی مەراقم بکە

ئاوێتەی ئینجانەی خەیاڵم بە و
لە ئامەزی خولیام بتوەوە

مایەی چاوەڕوانی داکەنە
لەگەڵ تارمایی خەونمدا جووت بە

و
بۆ ئیرۆتیکی وشکانت
ئۆرگازمی ئارامی
ئاوێتەی پڕخەفی موشتاقیم کە

پڕرســـــــــــــتار...هونراوە بۆ مندا ان...ع لی حەمەشید

پڕرستار

هونراوەی:ع لی حەمەشید

ئەو مرۆڤە بەخشندەی
هەمیشە ماندووی کارە
لە نو نەخشخـــــانەدا
چالاک و دڵسۆز دیارە
کەسکی خۆشویستە
بیناسن پڕرســـــــتارە
...
وەک فریشتە بەفریای
نەخۆشکـــان دەکەوە
دەبێتە مـــایەی خۆشی
بە نەخۆش کە دەرکەوە
دنیام هەمـــوو کەسک
پڕرستاری خۆشـــدەوە
...

مرۆڤکە میهـــــربان
بگیانی پە هاوکـــاری
بە شیفای نەخۆشکان
خەندەی پێیە بدیاری
گشت پزانینمان هەیە
بـــە پیشەی پڕرستاری

…
١٣/٩/٢٠٢١

سیمیناری سەرکەوتن ئامانجمانە

سەنتەری هەشنبیری شەقلاوە
لە دریژەی کارو چالاکییەکانی دا سیمینارێکی ناساندنی کتێب لە ژێر ناوی سەرکەوتن ئامانجمانە، بە هەردوو نووسەر و وەرگێڕ (دڵشاد کاوانی و هەوەند سەباح) بە ناساندنی کتێبەکانی (بیرکەکانی سەرکەوتن و سەرکەوتن دوای شکست) سازدەکات. …

لە کۆتایی سیمینارەکە دا کتێبەکان لەلایەن نووسەرەکانەوە دەبەخشرێن بە ئامادەبووان.
بەهاتنتان سیمینارەکە دەوەمەندتر دەکەن.

- هەژی چوارشەممە.
- بەرواری ١٨/٥/٢٠٢٢.
- کاتژمێری (٥) ی ئێوارە.
- شوێن: باخچەی کتێبخانەی گشتی شەقلاوە. تەنیشت بارەگای سەنتەری هەشنبیری شەقلاوە.

هاتن بە هەموانەوە…

ڕاگەیاندنی سەنتەری ڕەشنبیری شەقلاوە